

Diskurser om radikalisering

Speciale 2. januar 2019

Anslag: 166.862

Studienummer: 20151989, Eva Bacher

Vejleder: Lektor Marianne Skytte

Indholdsfortegnelse

SUMMARY	4
DEL 1. PROBLEMFELT	5
1.1. DET SOCIALE ARBEJDE MED RADIKALISERING	7
1.2. EVALUERING & KRITIK AF FOREBYGGELSEINDSATSEN	9
1.5. PROBLEMFOMULERING	11
DEL 2. FORSKNINGSVEJEN I RADIKALISERING	12
2.1. INDKREDSNING AF BEGREBET RADIKALISERING	12
2.2. FELTETS DISKURSORDEN	13
2.2.1. <i>Trusselsdiskursen og den socio-økonomiske diskurs</i>	14
2.2.2. <i>Moddiskursen</i>	15
2.3. STATE OF THE ART	16
2.3.1. <i>Litteratursøgning</i>	16
2.3.2. <i>Tre forklaringstyper</i>	16
2.3.3. <i>Afgrænsning</i>	17
2.4. STRUKTURELLE FORKLARINGER	18
2.4.1. <i>Følelser og den kollektive vrede</i>	18
2.4.2. <i>Islamisk identifikation</i>	19
2.4.3. <i>Politisk protest & normalitet</i>	20
2.4.4. <i>Farlige fortællinger</i>	21
2.4.5. <i>Opsummering</i>	22
DEL 3. METODOLOGI	23
3.1. ANALYSESTRATEGISKE HJÆLPEBEGREBER	23
3.1.1. <i>Luhmanns iagttagelsesbegreb</i>	24
3.1.2. <i>Luhmanns formanalyse</i>	24
3.2. ANALYSESTRATEGI ET: DEKONSTRUKTIV LÆSNING	25
3.2.1. <i>Artikulationslogik</i>	25
3.2.2. <i>Saussures signifikationslogik</i>	26
3.3. ANALYSESTRATEGI TO: HEGEMONISK DISKURSANALYSE	27
3.3.1. <i>Politiske diskurser</i>	28
3.3.2. <i>Diskursteoriens betegnelser</i>	29
3.3.3. <i>Subjektet & den strukturelle forskydning</i>	29
3.4. OPSUMMERING & OVERSIGT OVER SPECIALETS ANALYSESTRATEGIER	31
3.5. KRITIK & GYLDIGHED	32
DEL 4. ANALYSER	34

4.1. DEN DIAKRONE ANALYSE	34
4.1.1. <i>Handlingsplanen fra 2009</i>	34
4.1.2. <i>Handlingsplanen fra 2014</i>	36
4.1.3. <i>Handlingsplanen fra 2016</i>	38
4.1.4. <i>Sammenfattende bemærkninger</i>	43
4.2. DEN DEKONSTRUKTIVE LÆSNING	45
4.2.1. <i>Myten eller det normative afsæt</i>	46
4.2.2. <i>De negative kræfter</i>	51
4.2.3. <i>Sammenfattende bemærkninger</i>	57
4.3. DEN HEGEMONISKE ANALYSE	59
4.3.1. <i>Kategorisering af subjekter</i>	59
4.3.2. <i>Strategier til problemløsning</i>	61
DEL 5. KONKLUSION	64
DEL 6. PERSPEKTIVERING	66
DEL 7. REFERENCER	67
DEL 8. BILAGSFORTEGNELSE	72
BILAG 1: STATE OF THE ART	73
<i>Rational choice forklaringer</i>	73
<i>Psykologiske forklaringer</i>	75
<i>Litteraturfortegnelse bilag</i>	76

Summary

Through this thesis I have studied the different meaning constructions and discourses concerning radicalization in general research and in specific regarding the prevention of radicalization in Denmark. The prevention of radicalization is an area which, due to the complexity of the subject, lacks definite definitions, uniform success criteria and a limited understanding of what a radicalized individual is more precisely. This must be seen in the light of the fact that the frontline professionals include various professional groups such as social workers, former Syrian volunteers, intelligence staff, school teachers etc. and a large civil society group involving parents, different associations, volunteers, imams etc. In the actual practice, this entails a risk of miscommunication between professional groups and misjudgements of necessary interventions in relation to the radicalized-threatened young person. Radicalization is also a highly politicized field which is influenced by, for example, terrorist events, popular attitudes, integration problems, policy changes etc. Problems concerning radicalization are therefore also included in a macro-sociological context, which is basically about the relationship between 'us' and 'them'.

My empirical data is the National Action plans against radicalization and extremism from 2009 to 2016, because they set the normative, discursive and political guidelines for social work on radicalization. With a combination of a deconstructive and discursive analysis strategy, I have examined what significant meaning constructions, discourses and logics that can be located in the National Action plans and compared this with a selected reference frame of the recent state of the art research in the field of radicalization. My intention was to create a more transparent framework of the understandings and possible implications of conflicting discourses in relation to the social work in practice and in a macro sociological context. I found that the prevention of radicalization is largely a politically controlled field that is flooded with almost hegemonized discourses that link radicalization with parallel societies and lack of integration despite a lack of evidence thereof. The dominant discourse often portrays the parallel society as a result of ethnic minority segregation, especially Muslim, and thus, as both a hindrance to integration and as a threat to the social cohesion of the classic nation state. I also found that the liberal approach and way of handling radicalization, established around the Aarhus model shows good results, but is threatened by an equivalency logic that often simplifies the complex field. In that way, the distinction between 'us' and 'them' is deepened, and it seems likely that this indirectly creates unintended consequences that 'feed' a collective anger among many Muslims. This suggests that the conditions of opportunity for formulating efforts and definitions in writing in a highly politicized area are narrow - and must be thought through.

Del 1. Problemfelt

Nøgleordene for dette speciale er diskurser, radikaliserings, subjektpositioner, forebyggelsesstrategier og den sociale praksis.

Det er min indledende hypotese, at antagonistiske diskurser strides om at organisere den sociale praksis inden for forebyggelsen af radikaliserings. Forebyggelsen af radikaliserings udfordres tilsyneladende af divergerende opfattelser og modsatrettede styringslogikker på samme tid i en stærkt politiseret kontekst. Jeg vil i de indledende kapitler indkredse denne problemstilling og sammenkoble den med de nationale handlingsplaner mod radikaliserings og ekstremisme, som udgør speciallets empiri.

Min læsning af den danske forskning inden for feltet radikaliserings indikerer, at forebyggelsen af radikaliserings er underlagt en utydelig forståelsesramme i form af uklare definitioner, diffuse målsætninger og umage succeskriterier. Lasse Lindekilde, som er lektor i Statskundskab ved Aarhus Universitet, anfører at en uklar forståelsesramme kan lede til potentielle problemer som miscommunication, konflikter og fejlvurderinger af sager; interventioner hvor det ikke var nødvendigt og manglende interventioner hvor det er nødvendigt. Lindekilde har gennemgået en række konkrete mentorindsatser, og fundet, at målet for interventionerne varierede signifikant mellem ellers sammenlignelige tilfælde. Eksempelvis blev en intervention, som via tilbud om beskæftigelse førte til disengagement fra det radikale miljø, vurderet som en succes, mens succeskriteriet i et andet tilfælde syntes at være at klæde mentee bedre på til at kunne klare sig i det radikale miljø (Lindekilde 2015: 438). Lindekildes opfattelse bakkes op af forskere fra Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). Udover Lindekilde, trækker jeg således på to terrorforskere ved DIIS; Ann Sophie Hemmingsen og Tobias Gemmerli.

Tobias Gemmerli har specialiseret sig i radikaliserings, og interesserer sig især for statens rolle i ligningen. Gemmerli hævder, at forebyggelsespolitikken overforsimpler et komplekst felt (Gemmerli 2014A: 7) i en jagt efter at forme et håndfast begreb, som kan danne afsæt for politiske programmer (ibid.: 10). Han mener, at handlingsplanernes definitioner af radikaliserings og ekstremisme og generelle tilgang fortrænger nuancerings, og ignorerer uafklarede videnskabelige grundspørgsmål (uddybes i afsnit 2.2.) (ibid.: 7). Fx. ved at indskrive virkelighedsreducerende modeller; herunder en 'sårbarhedsmetafor', hvor individet anskues som 'svagt' og 'lokket' ind i den radikale ideologi (ibid.: 12), hvilket fører til en entydig 'radikaliseringsprofilering', som i følge Gemmerli "...er

forankret i fordomme og mavefornemmelser om særlige kendetegn ved de ideologisk fremmede” (ibid.: 14). Gemmerli efterlyser gennemsigtighed og en større bevidsthed i forhold til radikaliseringsbegrebets politiske og normative karakter (Gemmerli 2015:1).

Opsummerende kan man sige, at hvor Lindekilde har fokus på konfliktuelle implikationer på meso-niveau, har Gemmerli øje for konflikter mellem stat og målgruppe i en mere makrosociologisk kontekst. Hvor Lindekilde efterspørger et fælles grundlag, finder Gemmerli at der *er* et fælles grundlag, men anklager dette for at være politisk fremskyndet og for unuanceret i forhold til den kompleksitet, som begrebet radikalisering indebærer. Deres kritik mødes imidlertid i nogle fælles markører: risikoen for ‘falsk-positive’ interventioner eller mangel på nødvendige interventioner i forbindelse med radikaliseringsstruede unge, konfliktuelle implikationer på flere niveauer og i efterlysningen af en gennemsigtig, afklaret og koordineret forståelsesramme om den sociale praksis - uden at man forfalder til forsimplede modeller.

Forskernes kritik har ført til min undring omkring, hvilken virkelighed man fra myndighedernes side indsætter radikaliseringsbegrebet i. Hvordan begrebsrammen omkring fænomenet artikuleres; subjektivt såvel som objektivt. Hvilke rationaler og logikker som er i spil, hvordan den radikaliseringsstruede/radikaliserede unge konstitueres, hvordan radikalisering konstrueres som fænomen etc. Og ikke mindst; hvilke sociale og politiske konsekvenser de forskellige diskursive fremstillinger kan tænkes at have eller få. I den forbindelse er de nationale handlingsplaner mod radikalisering og ekstremisme¹ oplagte at udpege som empirisk materiale. I følge Prof. Høgsbro spiller handlingsplaner i den institutionelle praksis en særlig central rolle, fordi deres formål er at fastlægge retningslinjer for praksis (Høgsbro 2008: 34). Min empiri udgøres derfor af regeringens tre handlingsplaner mod radikalisering og ekstremisme, som er udkommet under skiftende regeringer i årene 2009, 2014 & 2016.

Måske kan noget af den mudrede forståelsesramme og den manglende målformulering i den sociale praksis føres tilbage til diskursive konflikter internt i handlingsplanerne? Det er i den forbindelse klart, at radikalisering som en af vor tids største sociale antagonismer er indbegrebet af dislokationer, politiske artikulationer og diskursive kampe. Radikalisering er desuden ikke et videnskabeligt

¹ Jeg vil generelt i hele specialet fortrinsvis anvende begrebet ‘radikalisering’, som henviser til det processuelle aspekt, fremfor ‘ekstremisme’, som henviser til et mere ‘færdigt’ begreb.

afklaret fænomen; jf. afsnit 2.2. (Gemmerli 2014A: 7). Vi ved faktisk ikke, hvad det præcist er, vi har med at gøre. Man kan derfor forvente, at de forhold også afspejler sig i handlingsplanerne. Eller kan man? I følge Gemmerli ignorerer forebyggelsen generelt de uafklarede videnskabelige grundspørgsmål og præsenterer sig som ”..en harmonisk solo på baggrund af et disharmonisk råbekor af videnskabelige stemmer ” (Gemmerli 2014A: 7).

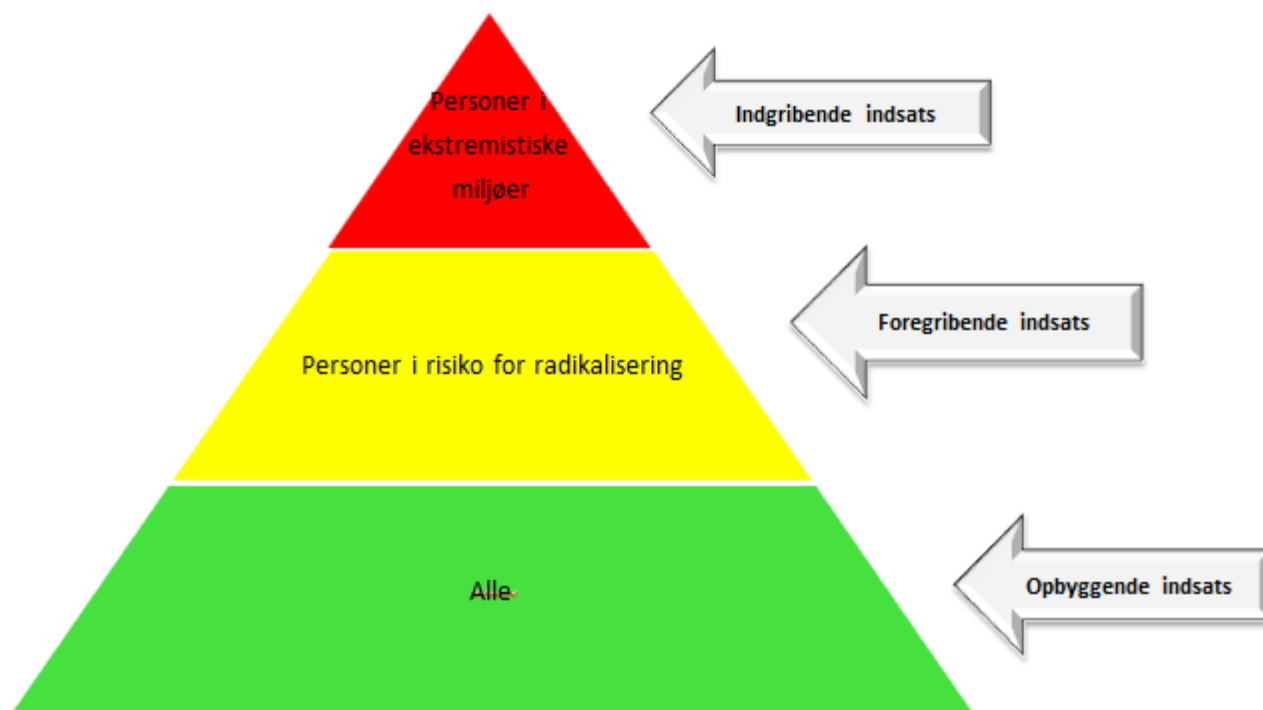
Jeg har betonet eksistensen af konfliktende diskurser. Den politiske teoretiker Claude Laclaus diskursteori stiller en række begreber til rådighed, hvis centrale fokus er dislokationer og konflikt. Med diskursteorien ‘i ryggen’ til at skærpe mit blik for diskursive konflikter, etablerer jeg i analysen et poststrukturalistisk perspektiv på de tre handlingsplaner. Min analysegenstand udgøres dermed af betydningskonstruktioner og diskurser indenfor forebyggelsesområdet mod radikaliserings, og jeg antager på forhånd - med en vis teoretisk ballast - at konfliktende diskurser *er* eksisterende i mit empiriske materiale. Specialet er dermed også indskrevet under poststrukturalismens anti-essentialistiske og anti-fundamentalistiske præmisser for erkendelse, hvilket betyder et deskriptivt design og gyldighedskriterier som fx. en eksplicit analysestrategi, genkendelighed og kommunikativ validitet (Stormhøj 2013: 99).

1.1. Det sociale arbejde med radikaliserings

Dette afsnit indeholder en kort, indledende oversigt over den danske forebyggelsesindsats mod radikaliserings og ekstremisme; dens opbygning, deltagende aktører, perspektivering og den mest basale historik fra årene 2009 til nu.

Forebyggelsen af radikaliserings er et relativt nyt område, som bygger videre på erfaringer, netværk og platforme fra eksisterende kriminalpræventive indsatser, og som foregår i et bredt tværfagligt samarbejde af lokale og nationale myndigheder (Reg. 2016: 12). Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI), Politiets Efterretningstjeneste (PET) og Professor Preben Bertelsen ved Aarhus universitet er nogle af de centrale aktører. De sociale indsatser mod radikaliserings er centreret omkring forskellige former for socialfagligt relationsarbejde; mentor- og forældrecoachindsatser, dialogbaseret interaktion med udsatte miljøer og Bertelsens særlige exit-program, som tilbyder en vej ud af et radikaliseret miljø (Lindekilde 2015: 424). Forebyggelsen er bygget op i tre niveauer efter den såkaldte forebyggelsestrekant, som i følge Bertelsen er inspireret af WHO’s sundhedstrekant. Nederst er de opbyggende indsatser for ‘alle’ unge, derefter følger en række foregribende

indsatser for dem, som er i risiko for eller er nye i miljøet. Endeligt er der de indgribende indsatser på det øverste trin, som tager sig af personer i de ekstremistiske miljøer (Reg. 2016:16):

Figur 1. stopekstremisme.dk/forebyggelsesindsats.

Forebyggelsen af radikaliserings har siden starten i 2009 haft ‘Aarhus-modellen’ som forbillede. Den er udarbejdet af Bertelsen, og er en mentorbaseret tilgang, som bygger på en styringslogik om frivillighed og tillid mellem myndigheder og den unge og dennes familie (Lindekilde & Bertelsen 2015: 32; Lindekilde 2015: 436). De bærende principper i Aarhus-modellen handler om at inklusion, om at transformere den voldelige proces ind i en legal og demokratisk form og om at lede den unge til deltagelse og medborgerskab:

The goal...is to help youths and adults move away from the radical environments, which may involve crime and violence or helping to radicalize others so that they are channelled onto a different life trajectory (Bertelsen 2015: 242).

Aarhus-modellen er forankret i en teoretisk grundantagelse om, at alle mennesker aspirerer mod at skabe en velforankret tilværelse og opleve et solidt greb om tilværelsen. Ideen er, at søgen efter tilværelsesforankring i sjældne tilfælde kan føre til voldelig radikaliserings, fordi de radikale grupper for den søgende tilbyder et intenst kammeratskab, samtidig med at ideologien giver relativt

entydige moral- og handlingsanvisninger; man tilbydes ‘nemme svar’ på de store livsspørgsmål (Lindekilde & Bertelsen 2015: 35). Mentor skal spejle og styrke borgerens kompetencer til at mestre de livsopgaver, han møder i tilværelsen; både i hverdagen og i de større livsvalg. Målet er, at mentee oplever en bedre tilværelsesforankring på en ikke-ekstremistisk måde (ibid.: 34).

Exit-programmerne kom til undervejs og er i dag et tilbud om efterværn og hjælp til at reetablere sig i et almindeligt dagligdags liv for fx. hjemvendte Syriensfrivillige, som ønsker at komme ud af det voldelige miljø og blive en del af samfundet igen (Bertelsen 2015: 245). I 2014 medførte den stadige strøm af krigere til Syrien et stærkt pres fra offentlighedens side for at sikre, at man ikke uden konsekvenser kan drage til steder som Syrien og Irak, og kæmpe mod de danske tropper (Lindekilde 2015: 436). Det betød, at terrorparagrafferne blev strammet, og myndighederne fik med stramningen udvidet deres beføjelser til at inddrage pas, fratage opholdsrettigheder og dele personoplysninger. I dag retsforfølger man mere aggressivt syriensfrivillige, hvis man kan bevise, at de har begået voldelig aktivitet. Forebyggelse og exit uden fordømmelse er stadig det bærende princip, men det er også holdningen, at individer som har begået voldelig kriminalitet, skal retsforfølges (Bertelsen 2015: 241). Man navigerer med Lindekildes ord mellem to umiddelbart ‘modstridende styringslogikker; en neoliberal logik og en sanktionslogik’ (Lindekilde 2015: 430).

1.2. Evaluering & kritik af forebyggelsesindsatsen

Dette afsnit handler om udfordringerne ved at evaluere tiltag mod radikaliseringsprocesser og om Lindekildes og Hemmingsens kritik af forebyggelsesindsatsen. Afsnittet peger frem mod min problemformulering, som præsenteres i afsnittet lige efter.

Det er i sagens natur umuligt at opgøre kvantitativt, hvilke radikaliseringsprocesser, der ikke er blevet til noget. Der er imidlertid ikke tvivl om, at det med Aarhus-modellens liberale exit-program faktisk lykkedes at nedbremse den daværende trafik til Syrien (Lindekilde 2015: 437; Lindekilde & Bertelsen 2015: 45). Men Hemmingsen pointerer, at der er et stort behov for at kunne evaluere forebyggelsesindsatsernes resultater og virkninger, dels for at kunne vurdere indsatsernes effekt, men også for at kunne forsvare det bløde exit-program overfor dele af den politiske agenda, som gerne ser en langt mere sanktionerende tilgang (Hemmingsen 2015: 38). Manglen på faste kriterier og klare definitioner betyder, at evaluering i forhold til outcome ikke på nuværende tidspunkt er muligt (ibid.: 40). Hemmingsen hævder, at ca. 70% af frontpersonalet i 2015 efterlyser:

“knowledge about which signals I am to be particularly aware of” and “knowledge about why and how someone chooses to become extreme. If we do not know what is normal, how are we to recognize the abnormal?” (Hemmingsen 2015: 43).

Den nationale handlingsplan fra 2016 anfører, at politikredse og kommuner efterlyser ‘klarere retningslinjer’ til at håndtere de konkrete bekymringssager (Reg. 2016: 28). SIRI har siden udarbejdet en mentormanual, hvor eksempler på de såkaldte ‘bekymringstegn’ er listet. Bekymringstegn henviser til bekymrende adfærd, som forbindes med radikaliserings. Bekymringstegn er opdelt i ‘alvorlige bekymringstegn’ og ‘andre bekymringstegn’. Alvorlige bekymringstegn kan fx. være truende adfærd eller det at færdes i radikaliserede miljøer. ‘Andre bekymringstegn’ kan være at opsøge bestemte internetsteder eller at afvise demokratiske principper (Bertelsen 2016: 78). Effekten af mentormanualen er endnu ikke evalueret.

Lindekildes kritik af de konkrete mentorindsatser adresserer manglen på målsætninger og umage succeskriterier, og er formuleret på baggrund af samtaler med frontmedarbejdere og egne praksisnære analyser af mentorernes praksis, hvor han fx. stiller spørgsmål ved indsatsens slutmål. Han spørger således om målet er at undgå et voldeligt engagement, helt at forandre mentees sindelag (til et demokratisk), eller kan et ikke-voldeligt islamisk-politisk engagement accepteres? Hvor når kan en radikaliseringsstruet borger slippes ‘fri’? (Lindekilde 2015: 438). Man kan anføre, at et pluralistisk og individuelt perspektiv på den samme borgers sag sikrer en holistisk tilgang og måske ligefrem er en fordel, men Lindekilde ser en risiko for, at kommunikationen belastes, bliver mere omstændelig og ressourcekrævende. Han frygter, at manglen på stringens og tydelige mål kan:

..medføre uklare kategoriseringer, konflikt og handlingslammelse, som forårsager ‘falske positiver’ (interventioner hvor der ikke er behov for det) eller ‘falske negativer’ (ingen interventioner hvor der er behov for det) (Lindekilde 2015: 438).

Uklarhederne omkring målformuleringerne for mentorernes interventioner kan fx. medføre, at det vigtige, tillidsbaserede samarbejde mellem mentor/mentee/forældre forstyrres på grund af de uklare præmisser. Det kan føre til mytedannelser. Lindekilde refererer fx. til forældre, der har troet, at deres unge ikke alene blev afkrævet at afkoble sig fra det radikaliserede miljø, men også at skulle afskrive sig sin religion (ibid: 439). Lindekildes kritik følges op af Hemmingsen (2015), som i en rapport for DIIS opridser 3 potentielle implikationer af manglen på konsensus i forbindelse med kriterier, standarder og procedurer:

- Manglen på klare definitioner og succeskriterier giver for meget plads til frontmedarbejdernes egen mavefornemmelse, og dermed implicit til, at medarbejderens egne fordomme og misforståelser kan få lov at fylde.
- Manglen på faste kriterier og en diversitet af involverede professioner medfører uens forståelser og tolkninger, fordi professionelle grupper har forskellige antagelser omkring, hvad fx. en 'radikaliseret' er, og hvordan forskellige bekymringstegn skal tolkes. Der er risiko for såvel overreaktion (ikke-nødvendig intervention) og underreaktion (ingen intervention hvor det er nødvendigt).
- Manglen på en afgrænset forståelse af, hvad et radikaliseringsstruet/radikaliseret subjekt nærmere bestemt er, betyder at den potentielle målgruppe kan være forskellig fra kommune til kommune (Hemmingsen 2015: 39).

Lindekilde hævder desuden, at mange frontmedarbejdere ved workshops etc. har udtrykt bekymring for at komme til indtræde i en rolle, der har karakter af 'tanke-politi'. Frontpersonalet artikulerer løbende et ønske om, at den forebyggende indsats har fokus på de helt konkrete bekymringstilfælde, og at den nuværende regeringens ønske om udbredelse af liberale værdier som tolerance og demokrati bør være et anliggende for andre policyområder og -aktører (ibid.: 434).

1.5. Problemformulering

Min problemformulering kommer med det ovenstående afsæt til at lyde:

Hvilke betydningskonstruktioner og diskurser kan lokaliseres i de tre nationale handlingsplaner mod radikalisering og ekstremisme fra år 2009, 2014 & 2016, og hvad betyder disse for forebyggelsen i forhold til det nære relationsarbejde og i en makrosociologisk kontekst?

Jeg har lavet arbejdsspørgsmål til mine analyser; disse præsenteres umiddelbart før analyseafsnittet.

Del 2. Forskningsvejen i radikalisering

Forskningsvandringen i radikalisering er specialets state of the art- afdækning. Jeg har i mine læsninger forsøgt at indfange ‘state of the art’ i den internationale og den nationale forskning. Jeg indkredser imidlertid først radikaliseringsbegrebet, og derefter følger en afdækning af hvilken diskursorden, som min empiri og problemfelt indskriver sig i. Kapitlet afsluttes med en skitsering af state of the art-forskningen ud fra et makrosociologisk perspektiv; jr. begrundelsen for afgrænsning i afsnit 2.3.3.

2.1. Indkredsning af begrebet radikalisering

Radikalisering blev et begreb i tiden efter bomberne i London Underground i 2005, hvor det for alvor gik op for verden, at terrorisme ikke nødvendigvis er noget udefrakommende, men også kan være et ‘homegrown’ fænomen (Bjørge & Gjelsvik 2015: 15). Radikalisering er imidlertid et videnskabeligt uafklaret begreb - ingen definition har indtil videre kunne indfange alle elementer i det komplekse begreb (Gemmerli 2014A: 7).

Generelt beskrives radikalisering som ‘en proces, hvori en person i stigende grad accepterer anvendelse af udemokratiske og voldelige midler, herunder terror, i et forsøg på at opnå et bestemt politisk/ideologisk mål’ (ibid.: 10). Det er en opfattelse, der ofte illustreres som en individuel, ideologisk motiveret og ensrettet proces mod et voldeligt slutresultat. De fleste regeringer og sikkerhedsorganisationer arbejder fortsat ud fra denne model, og med radikaliseringsdefinitioner, hvor vold, terror og illegitimitet er det centrale. Ofte baseret på en metafor om radikalisering som en slags virus, der kan ‘smitte’ særligt udsatte (Schmid 2011: 75). I academia trækker man på mere nuancerede modeller; fx. de amerikanske terrorforskere McCauley & Moskalenkos ‘The Two-Pyramids Model’:

Figure 1. Opinion radicalization pyramid.

Figure 2. Action radicalization pyramid.

Figur 2. [Inquiries.journal](#). A comparison of radicalization strategies.

Modellen illustrerer, at der er flere måder at være radikaliseret på. Man skelner mellem ‘radikalisering til (voldelig) handling’ og ‘radikalisering til holdning’ (McCauley & Moskalenko 2017: 211). ‘Radikalisering til holdning’ refererer til, at individet har ekstremistiske holdninger og sympatiserer med anvendelse af terror, men ikke selv har vold som handlingsoption. To-models-pyramiden tager afsæt i en antagelse om, at radikalisering til holdning er et psykologisk andet fænomen end radikalisering til handling (ibid.: 213).

Langt fra alle, som er radikaliserede, motiveres eksempelvis af ideologisk overbevisning, og det er de færreste, som radikaliseres til et punkt af moralsk frakobling og dehumanisering, hvor anvendelse af vold bliver en mulighed. McCauley & Moskalenko (2017: 212) hævder, at kun 1% af folk med ekstremistiske holdninger ender med at engagere sig i voldelige aktiviteter. McCauley & Moskalenko opfordrer til, at de to fænomener adresseres separat.

Gemmerli mener imidlertid ikke, at McCauley & Moskalenkos model er fyldestgørende. ‘Viljen til vold’ er stadig uforklaret og processen anses alene for at være forankret i individuelle processer, hvilket i følge Gemmerli betyder, at en del kontekst på meso- og makroniveau bortfalder (Gemmerli 2014A: 13).

2.2. Feltets diskursorden

Jeg vil i det følgende diskutere ‘mainstream’ diskurserne om radikalisering inden for en dansk/skandinavisk kontekst. Pointen med at etablere en diskursorden er at afgrænse rummet for de konkurrerende diskurser og for analysen (Winther & Phillips 2013: 146). Diskursordenen er baseret på sekundær litteratur og er altså ikke noget, som jeg selv ‘har fundet på’ (ibid.: 149). Jeg har først beskrevet diskurserne på det institutionelle område. De deles op i ‘trusselsdiskursen’ og den ‘socio-økonomiske’ diskurs (Önnerfors & Steiner 2018: 3). Derudover findes en tredje diskurs, som repræsenterer mange muslimers opfattelse af radikalisering. Radikalisering ækvivaleres i denne diskurs først og fremmest med vestens tilstedeværelse i konfliktfyldte områder i Mellemøsten. Vestlig intervention anses for at være en ydmygelse og en trussel mod samfundet, hvorfor der manes til kollektiv kamp (Erslev-Andersen i DIIS 2009: 8). Denne diskurs har jeg betegnet ‘moddiskursen’; den repræsenterer den antagonistiske diskurs og udgør som sådan en *meningsgrænse* (Andersen 1999: 133), som de to andre diskurser kæmper imod.

2.2.1. Trusselsdiskursen og den socio-økonomiske diskurs

Radikalisering taler sig fra sikkerhedsmyndighedernes (Politiets Efterretningstjeneste; PET) og mediernes side ofte ind i en 'trusselsdiskurs', som først og fremmest ser radikalisering som et spørgsmål om voldelig adfærd og fra et sikkerhedsperspektiv. Fokus er, hvordan vi bedst muligt sikrer os mod nye terrorangreb i vesten (Önnerfors & Steiner 2018: 2). Trusselsbilledet mod Danmark blev i 2010 af Center for Terror Analyse (CTA) opgraderet til at være 'alvorligt', den fjerde af fem mulige risikokategorier. Kategoriseringen refererer til, at "...der er kapacitet, hensigt og midler" til at gennemføre et terrorangreb fra flere forskellige niveauer (CTA 2018: 3).

Indimellem nævnes udtrykket 'sikkerhedsliggørelse' i forbindelse med radikalisering. 'Sikkerhedsliggørelse' henviser til, at trusler af forskellig art til tider konstrueres som faremomenter, der i et større eller mindre omfang truer statens overlevelse (Raffnsøe et al. 2009: 280). Sådanne konstruktioner legitimerer anvendelsen af ekstraordinære tiltag, fx. lovændringer (ibid: 281). Terrorforsker Erslev-Andersen anfører fx., at radikaliseringdiskursen er præget af 1990'ernes diskurs om indvandring og integration; radikaliseringdiskursen er med andre ord en immigrationsdiskurs, hvor indvandrere udråbes som trusler mod staten eller samfundet. Men problemet er, at grupper, som er et problem i forhold til integration, ikke nødvendigvis er et problem i forhold til terror. Og grupper, som kan være en sikkerhedstrussel, har ikke nødvendigvis et integrationsproblem (Erslev-Andersen i DIIS 2009: 8). Trusselsdiskursen anklages desuden for kun at 'symptombehandle' toppen af isbjergene (Önnerfors & Steiner 2018: 4).

Den anden diskurs taler om radikalisering som et komplekst, socio-økonomisk problem, som skal forstås i en transnational og global kontekst (Önnerfors & Steiner 2018: 3; Boserup 2016: 17). Diskursen henter sin forklaring i kontekstuelle, diskursive og antropologiske forhold. Man taler fx. om, at 'push'- faktorer er 2. & 3. generationsindvandreres oplevelser af fremmedgørelse i deres vestlige hjemland og at de på visse punkter oplever sig som ekskluderet fra arbejdsmarkedet. Man taler om diskursive 'push'- faktorer i form af ensidigt fremstillede mediebilleder, 'tonen i debatten', racisme, konstruerede fjendebilleder (vesten mod islam) og en strukturel mangel på anerkendelse af islam og muslimer (Obaidi et al. 2017: 22). Man forklarer altså radikalisering som et fænomen run- den af socio-økonomiske udfordringer; manglende integration, marginalisering, ringe uddannelsesniveau, lav indtægt etc. Radikalisering linkes også til kriminalitet, men det er et relativt uudforsket felt (Önnerfors & Steiner 2018: 3). Den socio-økonomiske diskurs kritiseres for ikke at kunne rumme den ideologiske forklaring.

Opsummerende er trusselsdiskursens fokus den voldelige proces og hvordan man sikkerhedsmæssigt imødegår dette. Den socio-økonomiske diskurs har forskellige psyko-social-kulturelle forhold i fokus (Bertelsen 2015: 242).

2.2.2 Moddiskursen

Hos jihadismen, som de fleste forskere foretrækker at benævne den islamiske ekstremisme (Hemmingsen 2010: 11), synes diskursen at være forankret i en frihedskamp eller en 'offer-diskurs'. Det, som vi kalder radikaliseringsproces, er for jihadisterne en oplysningsproces om den rette vej (Sageman i DIIS 2009: 10). En amerikansk forsker har undersøgt en række jihadisters opfattelse af radikaliseringsproces, og han peger på, at de italesætter radikaliseringsproces med narrativer som 'martyr' og 'frihedskamp' (Turk 2011: 365). Det er en diskurs, som trækker på en oplevelse af at være offer for årelange, vestlige interventioner i Mellemøsten og diskrimination, og den betyder eksempelvis, at accepten af voldelige virkemidler også forekommer blandt 'almindelige' muslimer, som på ingen måde betragter sig selv som radikale (McCauley & Moskalenko 2017: 212).

Lindekilde (2010: 10) undersøgte modtagelsen af den første handlingsplan, der udkom i 2009, og interviewede imamer, frontmedarbejdere og 18 unge muslimer fra det arabisk-somaliske konvertitmiljø i Aarhus; dvs. en gruppe unge, som i høj grad svarer til det segment, regeringen gerne vil adressere. Der var blandt de interviewede en udbredt opfattelse (90 %) af, at handlingsplanen og dens indsats generaliserede muslimer som tilhørende et problematisk og mistænkeligt segment af samfundet. På trods af handlingsplanens pointering af, at indsatsen var rettet mod alle former for radikaliseringsproces og ekstremisme, oplevede mange af interviewpersonerne, at tiltagene var rettet specifikt imod dem og kun kunne forstås som endnu et led i den generelle mistænkeliggørelse af den muslimske minoritet og værdikampen mod islam (ibid.: 15). De unge var bekymrede for selv at blive misopfattet som radikaliserede. Mange muslimer har fx. sympatier for det islamistiske parti Hamas, som figurerer på internationale terrorlister. Sådanne synspunkter og sympatier er ganske udbredte blandt unge muslimer, som på ingen måde betragter sig selv som radikale (ibid.: 19), men ofte bliver defineret som sådan. Den unge muslim Afif satte ord på denne oplevelse:

Effekten er, at man bliver træt. Når man generaliserer tingene, bliver alle berørte, også dem som ellers er udenforstående. Det er en meget nedværdigende følelse. Resultatet kan være, at nogen begynder at isolere sig – de går imod det her (Lindekilde 2010: 17).

Lindekilde slår i samme artikel fast, at der er næppe nogen tvivl om, at netop unge muslimer har været den primære referencegruppe for formuleringen af initiativerne (ibid.: 7). Moddiskursen kobler altså en generel offer-fornemmelse på grund af vestlige interventioner i konflikter i Mellemøsten til oplevelsen af mistænkeliggørelse og eksklusion i en dansk kontekst.

2.3. State of the art

Dette afsnit samler min læsning af forskningsvejen i radikaliseringsforskning og er et forsøg på at indkredse nogle af de væsentligste teorier og milepæle i radikaliseringsforskningen fra 2001 til nu. På baggrund af et speciales tidsramme og radikaliseringsforskningens omfattende felt, så kan oversigten næppe anskues som en eksemplarisk oversigt, men snarere som netop et forsøg. Jeg har, hvilket jeg meget snart redegør for, primært anlagt et strukturelt perspektiv.

2.3.1. Litteratursøgning

Forskningsproduktionen inden for terrorisme og radikaliseringsforskning er enorm; i 2008 fandt man ved en forsøgsvis optælling af forskningsbaserede udgivelser, at der siden 2001 var udgivet 2.281 bøger og 4.600 akademiske artikler (Schmid 2011: 460). Jeg har søgt efter litteratur på Google, Google Scholar, diverse databaser tilknyttet Aalborg Universitets Bibliotek, internt i DIIS store bibliotek og SIRI's hjemmeside Ekstremisme.dk. Biblioteket har været behjælpelig med at skaffe litteratur hjem, privat mailudveksling har sikret mig endnu ikke frigivet materiale. Jeg har søgt med ord som *radikaliseringsforskning*, *radicalization* , *islamisk ekstremisme* og *jihadisme*. Jeg har efter de indledende læsninger forfulgt dokumenternes indbyrdes referencer med henblik på at udskille og indhente 'state of the art' litteratur. En oversigt over den mest betydningsfulde forskning i radikaliseringsforskning findes i øvrigt i Schmid's *Routledges Handbook of Terrorism research* (Schmid 2011: 457).

2.3.2. Tre forklarings typer

I dag trækker forskningen inden for radikaliseringsforskning på nogle generelle socialvidenskabelige teorier såvel som nogle specifikt udviklede. Radikaliseringsforskning analyseres traditionelt fra et mikro-, meso- og makroperspektiv. Grænserne er imidlertid flydende og mange teorier omfavner flere planer. Det springende punkt for forskningen i radikaliseringsforskning er de samme problematikker, som gør det svært at indfangne en dækkende definition. Det er søgningen efter 'the root cause'; terrorismens rødder. Det er studiet af "...the human transformation, of a psycho-political passage in time from normal to extra-normal behaviour" (McAllister & Schmid 2011: 217). Med andre ord 'viljen til vold'. Hemmingsen (2010: 59) har inddelt forskningen i tre 'forklarings-typer':

- *Rational choice explanations* in which terrorism is regarded as a method chosen by groups and organizations after cost-benefit analyses
- *Psychological explanations*
- *Structural explanations* which revolve around factors such as poverty, relative deprivation, repression and exclusion from the political process

Jeg har fulgt Hemmingsens inddeling, men har udelukkende anlagt et strukturalistisk perspektiv.

2.3.3. Afgrænsning

Mit fokus er centreret omkring, hvilke diskurser radikaliseringsbegrebet og det radikaliseringsstruede/radikaliserede individ artikuleres ind i fra et politisk plan. Min iagttagelsespunkt er den sociale praksis og min empiri en række institutionelle dokumenter, som har den vigtige opgave at udstikke de nationale retningslinjer for forebyggelsen af radikalisering. Min hensigt er at få en bedre indsigt i den virkelighed, som dokumenterne former og de bagvedliggende betydningskonstruktioner og diskurser, og ikke mindst de mulige implikationer af den diskursive praksis i forhold til den sociale praksis og målgruppen. Den danske islamforsker Professor Lisa Poulsen Galal hævder, at definitions- og kategoriseringsprocesser bestemt ikke er ligegyldige eller et spørgsmål om akademisk spilfægtteri, men noget, som har direkte konsekvenser for den sociale praksis (Galal et al. 2010: 4). Jeg læner mig op ad samme poststrukturalistiske synspunkt, og er derfor interesseret i at undersøge de definitions-, kategoriserings- og forhandlingsprocesser, der konstruerer de sociale identiteter og det sociale problem fra officiel side, altså fra et strukturelt niveau. Det betyder samtidig, at jeg afgrænser mig fra de individ-, psykolog- og gruppebaserede forklaringer. Jeg henviser til bilag 1 for en kort skitsering af state of the art-forskningen i relation til de to øverste forklaringstyper.

Forskningen vedrørende de strukturelle forklaringer udgør en slags 'kommentatorboks', som jeg trækker på i mine analyser for at understrege en pointe eller argumenterer med eller op imod. State of the art-forskningen sikrer på den måde specialet en vis kohærens med den herskende forståelse af, hvad der tæller som viden inden for konteksten (Stormhøj 2013: 155). Min intention er med dette valg at adressere poststrukturalismens iboende perspektivisme og sikre min vidensproduktion større gyldighed og forklaringskraft, selvom det naturligvis er mig, der på forhånd har udvalgt, hvad min 'kommentatorboks' har fået lov til at bidrage med.

2.4. Strukturelle forklaringer

De strukturelle forklaringer fokuserer på politiske, kulturelle og sociale forhold; fx. oplevelser af diskrimination, marginalisering, stigmatisering, globalisering, mislykket integration etc.

2.4.1. Følelser og den kollektive vrede

Een af de teorier, som ofte nævnes og har dannet grundlæggende skole for videre forskning, er terroreksperter Sagemans teori om en række radikaliseringsfremmende faktorer, som forklarer motivationen ud fra en makrosociologisk ramme (McAllister & Schmid 2011: 217). De amerikanske terrorforskere McCauley & Moskalenko (2017: 208) henviser til Sagemans fire faktorer som motiverende faktorer bag skiftet fra den ekstreme holdning til den voldsparate adfærd:

- mange muslimer ser verdens begivenheder og krigen mod terror som en krig mod islam.
- vestlige muslimers personlige oplevelser af diskrimination.
- moralsk forargelse og vrede over fortællinger om muslimer, som lider på grund af de vestlige regerings voldelige fremfærd.
- face-to-face eller internet kontakt der betyder, at det enkelte individ får mulighed og midler til at omsætte vrede til handling.

Følelser spiller en betydelig rolle, og der dannes en kollektiv vrede og empati med muslimer i lande som lider under den vestlige politik (McAllister & Schmid 2011: 250), hvilket trigger en opfattelse af, at krigen mod terror er en krig mod islam. Sagemans antagelser om sammenhænge mellem radikaliserings og socio-økonomiske forhold som diskrimination etc. har med den dansk-muslimske socialpsykolog Milan Obaidis phd.-afhandling fået en empirisk forankring. Obaidi undrede sig over, at terrorhandlinger ofte bliver forklaret som noget, der udspringer af muslimers lidelser under militære vestlige interventioner i Mellemøsten. Terrorangreb begås imidlertid ikke af muslimer fra disse områder, men næsten altid af vestligt bosatte muslimer (Obaidi et al. 2017: 1). Det synes ellers logisk, at muslimer, der har oplevet lidelser på egen krop, også vil være mest 'vrede' og sårbare i forhold til radikaliserings (ibid.: 9). Obaidi undrede sig og udtænkte en teori om, at 'Victimization-by-proxy'-processer² kan motivere individet til at deltage i voldelige terrorhandlinger på vegne af andre.

² 'Victimization-by-proxy': individet identificerer sig med en slags offerrolle på vegne af andre (Obaidi et al. 2017: 3).

Obaidis resultater (baseret på en survey-undersøgelse af 700 danske muslimer) viste, at langt flere danskfødte end nytillflyttede muslimer støtter voldelige aktioner (ibid.: 21). En af phd-afhandlingens andre pointer var afdækningen af, at muslimer født i Danmark i højere grad end tilflyttede muslimer også føler sig vrede på grund af personlige oplevelser af eksklusion og diskrimination (ibid.:15). Een af de danskfødte muslimer forklarede det sådan her:

Many Danes see us as an undesirable element in the Danish society, although we are born and raised here. We speak Danish, we think Danish, and we feel Danish, but we will never be 'Danes' in the Danes eyes. For them we will always be an unwanted and excluded group of people (Obaidi et al. 2017: 23).

Obaidi (2018: 2) knytter følelsen af vrede til det at være låst fast i en underprivilegeret social situation, og betegner fænomenet 'den kollektive vrede'. Obaidi (2017: 3) konkluderede, at motivationen til at begå en terrorhandling kan udspringe af en intens vrede og harme over eget (vestlige) hjemlands inden- og udenrigspolitik i forhold til det muslimske segment.

2.4.2. Islamisk identifikation

Som Obaidi har også Lindekilde & Bertelsen via undersøgelser vist, at unge anden- og tredjegangsindvandrere har oplevelser af diskrimination, eksklusion og socioøkonomisk ulighed. De har en grundlæggende følelse af at bo i et fjendtligt samfund, føler sig heller ikke hjemme i forældrenes hjemland, og har en generel følelse af ikke at høre til nogle steder. Det åbner op for at identificere sig med en stærk gruppering som islamisk ekstremisme, som tilbyder anerkendelse og et tilhørsforhold (Obaidi et al. 2017: 22; Lindekilde & Bertelsen 2015: 35). Professor i political science ved Rider University, Barbara Franz, har via en undersøgelse fundet, at mange muslimer i Europa i dag identificerer sig stærkere med islam end i tidligere årtier:

The first generation of immigrants concealed their religious practice because they wanted to fit in. But today, second- and third- generation Muslims have begun to resent their host societies, using Islam as a crucial cultural and identity marker (Franz 2007: 110).

Franz pointerer imidlertid, at en større religiøs identifikation alene i sig selv på ingen måde kan siges at være den afgørende faktor i udviklingen til voldelig radikaliserings (ibid.: 92).

2.4.3. Politisk protest & normalitet

Den norske Professor Bjørge hævder, at det ikke nødvendigvis er den religiøse ideologi, der motiverer unge ind i en radikaliseret kontekst. Faktisk afviser han denne forståelse som en gyldig årsagsforklaring:

Meget ofte er det faktisk de unge selv, der opsøger radikaliseringen på nettet. Det er en væsentlig pointe. Man må forstå dette for at finde de rette løsninger. Religion spiller en meget lille rolle. Terrorister er ikke særligt religiøse mennesker. De ved ikke meget om religion, men bruger religiøse argumenter for at retfærdiggøre deres handlinger (Bjørge 2016: 752).

Forskere fra DIIS pointerer også, at radikalisering ikke bør hæftes op på et spørgsmål om ideologi, men i stedet bør forstås som politisk protest (Gemmerli 2014A: 10; Boserup 2016: 57). Den danske terrorforsker Boserup argumenterer således for, at vi skal flytte jihadismen ud af dens mellemøstlige konflikt-placering og forsøge at forstå den i en global og politisk kontekst (Boserup 2016: 57). Gemmerli forsker i, hvad den officielle definition af radikalisering betyder for forståelsen af normalitet kontra ekstremisme, og er særlig optaget af, hvilken betydning det har, at radikalisering ofte alene italesættes som noget, der udspringer af individuelle og kognitive processer som fx. religiøs fanatisme, særlig sårbarhed, manglende tilværelsesforankring etc. Han mener, at den anskuelse fokuserer for meget på individet, tilskriver ideologien for stor betydning og overser betydningsfulde sociale, diskursive og politiske sammenhænge (Gemmerli 2015: 4). Gemmerli anfører, at normalitet er et begreb, som altid er til forhandling, og at et demokratisk samfund bør kunne rumme og give plads til de anderledes tænkende. Det er de færreste, som omsætter tanken om et anderledes samfund til voldelig aktivitet, og vi risikerer ved at begrænse tanken netop at radikaliserer yderligere (Gemmerli 2014B: 4). Gemmerli mener om de ofte brugte 'proces'-definitioner:

Centralt for denne fremstilling er anvendelsen af en virusmetafor, hvor de radikale tanker opfattes som kognitiv virus, der kan smitte svage sjæle..[..].Heraf kommer også ideen om at opbygge en kognitiv 'modstandskraft' – en immunitet, der skal styrke det ideologiske immunforsvar og derved svække ideologiens vækstbetingelser. Den logiske policyløsning bliver at vaccinere samfundet og reducere smittefaren (Gemmerli 2014A: 12).

Fraskrivelsen af samfundets medvirken og udgrænsningen af det anderledes medfører ifølge Gemmerli, at definitionen risikerer at blive et instrument for censur og selvcensur af individer med et langt skæg og en hijab (Gemmerli 2015: 3). Forebyggende tiltag mod radikaliseringsformuleres og udøves altid i et normativt og politisk felt med mange spændinger, hvilket har betydning for den måde indsatserne modtages på (Gemmerli 2014A: 3). Lindekilde & Bertelsen (2015: 37) lægger til, at en unuanceret forebyggelseskurs mod radikaliserings kan være med til at mobilisere en kritisk masse, som automatisk tiltrækker nye meningsfæller. Risikoen er særligt fremtrædende i disse år, hvor mange i forvejen har vist vejen til handling. En definition af radikaliserings bør i følge Gemmerli (2014B: 4) indskrive statens rolle i ligningen. Fokus skal holdes på vold og kriminalitet, ikke holdninger og identitet.

2.4.4. Farlige fortællinger

Den danske terrorforsker Dalgaard-Nielsen hævder, at:

The intersubjective and communicative process of framing an issue, rather than the issue in itself, is the key to understanding radicalization (Dalgaard-Nielsen 2010: 802).

Dalgaard-Nielsen betoner her, at drivkraften bag radikaliserings skal findes i fortællingen om den 'onde' vestlige verden, de vestlige regerings 'krig' mod islam og den moralsk nedbrydende vestlige kultur. Fortællingen går også den anden vej; vestlige politikere udnytter flygtningekriser og terrortrusler til at portrættere muslimer som en generel trussel mod vestlig kultur og velfærdsstaten (Obaidi et al. 2018: 4). I 2010 pegede en gruppe af danske islamforskere i den forbindelse på, at islam og det at være muslim i stigende grad betydningstilskrives som noget, som er stærkt politiseret og har en anderledes, afvigende eller negativ identitet; blandt andet i den politiske diskurs (Galal al et al. 2010: 5). Nogle forskere mener ligefrem, at islam er blevet en prygelknabe for problemer med europæisering og integration (Nielsen i DIIS 2009: 7).

Boserup, som også er forsker ved DIIS, mener, at de senere års eksplosive tilslutning til den voldelige radikaliserings blandt andet udspringer af, at det arabiske forår ikke lykkedes. Han mener, at der findes en kollektiv, vred social bevægelse blandt muslimer, som er rettet mod de mellemøstlige despoter og mod den vestlige politik, som tillader despoterne at blive ved magten.

2.4.5. Opsummering

De enkelte skoler har forskellige præferencer i forhold til perspektiv og prioritering af forskningsområder. Sageman og Obaidi opfordrer til, at forskningen prioriterer analyser af emotioner som motiverende faktorer (McCauley & Moskalenko 2017: 210; Obaidi et al. 2017: 23). Radikaliseringens følelsesmæssige afsæt er tilsyneladende et overset emne. Man ved stadig ikke meget om, hvad der i første omgang skaber et normalitetsskeptisk og søgende menneske, eller om den kollektive vrede, som kan opstå blandt et større segment.

Bertelsen (2015: 35) fra Aarhus universitet har en psykologisk tilgang, og er optaget af unge muslimers tilværelsesforankring og deres oplevelse af ikke at blive accepteret som fulgyldige samfundsmedlemmer. Lindekilde beskæftiger sig med regeringens håndtering af radikaliserings og hvilke faldgrupper, der kan være i den måde et givent problem gribes an på politisk (Lindekilde 2010: 11).

Gemmerli mener, at forskningens fokus i for høj grad har været rettet mod de psykologiske forklaringer med henblik på at identificere og generalisere særlige personbundne faktorer; kriminalitet, identitetssøgning, psykiske diagnoser etc. i en søgen efter fællesnævner, som kan bruges til at profilere den radikaliseringsstruede normalitetsafviger. Boserup, Gemmerli, Hemmingsen og andre forskere fra DIIS mener, at vi er for tilbøjelige til at forklare radikaliserings som udslag af psyko-sociale kriser, religiøs fanatisme eller kriminelle tilbøjeligheder, og at vi kommer til at ekskludere væsentlige politiske, diskursive og sociale sammenhænge (Gemmerli 2014A: 10). I forhold til det sidste har Gemmerli særligt øje for de diskursive processer og konstruktioner, mens Boserup er optaget af at få reelle udenrigspolitiske forhold skrevet med ind i ligningen.

De danske forskere Galal & Schmidt efterlyser 'tværfaglige' forskningssamarbejder, som kan belyse samspillet mellem religiøs overbevisning og tilhørsforhold på den ene side, og sociale og samfundsmæssige vilkår på den anden side (Galal & Schmidt 2016: 12).

Del 3. Metodologi

Dette afsnit er en skitsering af mine analysestrategiske dispositioner. Afslutningsvis knytter jeg et par kommentarer til kritikken af poststrukturalismen, og udfolder poststrukturalismens eget kritiske ærinde, herunder mit specifikke.

Min beskrivelse af problemfelt og problemformulering skulle gerne afspejle en opfattelse af radikaliserings som en relativ størrelse, der ikke kan betragtes som noget objektivt og entydigt eksisterende, men snarere som et begreb, som formes af diskursive meningssammenhænge. Den opfattelse sætter mit analysestrategiske udgangspunkt. Min opgave handler eksempelvis ikke om at 'nå ind' til subjektet i en fænomenologisk forstand, men derimod om at undersøge og kortlægge forskellige *meningssammenhænge* (Esmark et al. 2014: 19). Min analytiske opmærksomhed er derfor rettet mod det tredje domæne, som man kalder for *den symbolske orden* (ibid.: 17). Med det forstås rummet for det sociale; for de meningsskabende relationer mellem subjekter og mellem subjekter/objekter. Med andre ord kan intet forstås uden det sæt af relationer, som det er placeret i (ibid.: 16). Det relationelle gælder selvfølgelig også som en metodisk konsekvens for analytikeren, som selv er en del af meningsproduktionen og som sådan medproducent af diskurser.

Min intention er at fremanalysere meningsindholdet i de tre handlingsplaner *uden* samtidig at reducere det eller forudsætte noget på forhånd, hvilket jeg ville have gjort ved på forhånd at tage afsæt i diskursordenen i afsnit 2.2. Jeg vil gerne forholde mig åben og sensitiv overfor det uventede og lade min analyse være så empiristyret som muligt. Samtidig er det at arbejde i mening noget, der er u håndgribeligt og potentielt kan ende for spekulativt; jeg har derfor forsøgt at konditionere mine analysestrategier, sådan at de reelt kan fungere som pejlemærker undervejs.

3.1. Analysestrategiske hjælpebegreber

På grund af poststrukturalismens epistemologiske karakter vil jeg redegøre for mine udvalgte poststrukturalismer fra et analysestrategisk perspektiv. Jeg har valgt at arbejde med Laclaus politiske diskursteori, som implicit trækker på Derridas dekonstruktion. Begge tilgange er relativt abstrakte, hvorfor jeg har tilføjet elementer fra Luhmanns mere konkrete analysestrategiske tilgang.

Laclau & Mouffe, som begge ofte betegnes som politiske teoretikere, udkom i 1985 med deres politiske teori 'Hegemony and Socialist Strategy', som er en potentiel universel teori i den forstand, at

den tilbyder en generel forståelse af mening som en diskursiv konstruktion. Særligt Laclau har siden arbejdet med at udvikle den som en politisk diskursteori (Hansen 2014: 177), hvorfor jeg refererer til ham alene.

3.1.1. Luhmanns iagttagelsesbegreb

Som analytisk forudsætning installerer jeg Luhmanns iagttagelsesbegreb, som Andersen definerer som: ”..anden ordens iagttagers strategi for iagttagelse af, hvordan det sociale emergerer i iagttagelser ” (Andersen 1999: 151). ‘Anden ordens iagttagelse’ henviser til min iagttagelsesposition. Jeg iagttager første ordens iagttagelser, som udgøres af forebyggelsens iagttagelse af dislokationen radikalisering og deres valg af strategi. Pointen er, at jeg kan se mere end første orden kan - jeg kan både se første ordens iagttagelse og det, som Luhmann kalder ‘blinde pletter’. Blinde pletter svarer til den *forskel*, som første ordens iagttagelse ikke har ‘markeret’ (ibid.: 111). Luhmann definerer iagttagelse som ”..at iagttage er at mærke noget inden for rammen af en forskel” (ibid.: 109). En ‘forskelse’ er altså betegnelsen for den mentale meningsgrænse, en forskelse udgør med andre ord dét, som vi holder tanken op imod. Iagttagelse er på den måde en forskelsdannende operation, som sætter et bestemt mulighedsrum. Men anden ordens iagttager kan se, at første ordens iagttagelse ikke er så vilkårlig som vi tror, men netop styret af en forskelssætning, som kan have forskellige konsekvenser (ibid.: 118). Luhmanns iagttagelsesprogram skærper blikket for nogle af de bagvedliggende forskelssætninger og udgrænsninger, som ligger bag første ordens iagttagelser og kommunikation.

3.1.2. Luhmanns formanalyse

Luhmanns iagttagelsesbegreb hører sammen med hans formanalyse, som gør brug af begreberne *valg af ledeforskel*, *konditionering af den valgte ledeforskel* og *valg af iagttagelsespunkt*. Første og vigtigste punkt er valget af en ledeforskel, som kan få empirien til at træde frem som bestående af anden ordens iagttagelser (ibid.: 151). Ud fra den poststrukturalistiske betragtning, at erkendelse afhænger af, hvordan vi vælger at betragte verdenen (Stormhøj 2013: 16) kan man ved at installere en ledeforskel bedre styre, hvordan ens empiri skal fremtræde. Pointen er, at den samme diskursformation vil træde frem på meget forskellig vis afhængig af ledeforskel (Andersen 1999: 172). En ledeforskel er derfor konstituerende og disciplinerende for hele analysen; den skaber desuden afstand og fastholder iagttagelsen på anden ordens niveau (ibid.: 152).

En ledeforskel skal *konditioneres* med entydige og velvalgte distinktioner for at sikre anden ordens iagttagelse den bedste empirifølsomhed (ibid.: 154). Klare, entydige kriterier letter

operationaliseringen af Laclaus teoretiske og abstrakte univers, og løfter desuden tolkningen op over den hverdagsagtige, intuitive tænkning (ibid.: 166) og muliggør empirisk kritik (ibid.: 154). Transparente distinktioner lægger med andre ord afstand til relativismen. Jeg beskriver mine valg af ledeforskel og konditioneringsbetingelser i relation til hver analyse og til sidst i en samlet oversigt.

3.2. Analysestrategi et: dekonstruktiv læsning

Efter en indledende diakron sammenstilling af alle tre handlingsplaner fortsætter jeg analysen med en dekonstruktiv læsning. Hvor en diskursanalyse er en analyse af det diskursive spredningssystem og elementernes placering i forhold til hinanden (Andersen 1999: 99), udpeger dekonstruktionen indstiftelsen af forskellige forskelssætninger i kommunikationen og det betydningsdannende spil, som fortrængningen skaber i teksten (Diderichsen 2014: 142). De to analyser komplementerer hinanden; diskursanalysen får hjælp af dekonstruktionens fund af paradokser og logikker, som giver diskursanalysen en større følsomhed (Andersen 1999: 101).

Dekonstruktion kan forstås som en kritisk kommentar til den vestlige ethocentrisme, hvor man strukturerer tanken ud fra en logos, som valoriserer bestemte forhold og logikker frem for andre (Diderichsen 2014: 136). Den vestlige metafysik er organiseret i modsætningspar, som betinger hinandens eksistens; fx. tale/skrift, mand/kvinde, nærvær/fravær etc. (ibid.: 142). Det er effekten af denne forskelsproducerende tankegang, som man undersøger. Det handler altså - som hos Luhmann - om forskelle og forskelssætninger, og Derridas dekonstruktionstænkning ligger dermed ikke langt fra Luhmanns tanker om iagttagelse som en forskelsdannende operation (Andersen 1999: 129).

Den marginaliserede forskel flyttes ind som midtpunkt, og det er også min intention: at fremanalysere tekstens modsigelser og 'frasiende' andetheder for at få en indledende indsigt i, hvilke centrale dualiteter/modsatrettede begrebspar, som kommunikationen i handlingsplanerne knytter an til (dvs. hvilken dualitet der valoriseres højest/lavest) (Andersen 1999: 129; Diderichsen 2014: 142).

3.2.1. Artikulationslogik

Det sidste trin i dekonstruktionen handler om at vise, *hvilken artikulationslogik som den udpegede dualitet installerer* (Andersen 1999: 129). Laclau fandt gennem hans dekonstruktioner af politisk centrale begrebspar flere forskellige former for betydningsdannende 'logikker' eller mekanismer, der var en del af kommunikationen. De mest kendte er ækvivalenslogikken og differenslogikken, som er særdeles relevante i forhold til dislokationer og konfliktende diskurser (ibid.: 103).

Ækvivalenslogik er baseret på, at differentielle positioner indenfor en diskursiv struktur ækvivaleres omkring en fælles forskel til et konstitutivt ydre (Andersen 1999: 95). Med andre ord er ækvivalensen i en bestemt diskurs (eller gruppe) fyldt af en fælles, negativ relation til det, der opleves som en trussel; den radikale andethed, og det enkelte led kan af samme grund udskiftes uden betydning. Hegemoniske projekter styret af en ækvivalenslogik har en skarp optrukken frontlinje og samles om en simpel 'fjende-opfattelse'.

Differenslogikken henviser derimod til projekter, som fastholder elementernes særpræg, selvom de tages til indtægt for en fælles overordnet diskurs. Diskurser kan på den måde ekspandere og til sidst udviske tidligere antagonismer. Logikken er, at der ikke er nogen krav eller politikker som ikke (i princippet) kan inkluderes og imødekommes. Som eksempler nævnes ofte institutionelle diskurser, socialdemokratiske diskurser og velfærdsstaten (Hansen 2014: 182).

Laclaus pointe er, at jo større dislokationen mellem to hegemoniske projekter bliver; jo mere vil ækvivalenslogikken med dens ensidige meningsindhold dominere (Hansen 2014: 183). Laclau refererer til denne situation med begrebet 'den tomme betegner' (Andersen 1999: 95). Betegner og det betegnede er meget langt fra at 'nå hinanden'; i praksis virker det sådan, at det bliver svært at sætte ord på, hvad man egentlig kæmper for. Den islamiske ekstremisme siges fx. ikke at være bundet sammen af meget andet end en islamisk referenceramme, en glorificering af vold og en stærk anti-pati mod vesten (Valbjørn 2008: 83).

3.2.2. Saussures signifikationslogik

Ferdinand de Saussure var en betydningsfuld lingvist. Saussure er kendt for sin signifikationslogik, som handler om sprogets tegn og relationer; nærmere bestemt om forskellen mellem betegner og betegnet. Et tegn består af et udtryk; en betegner (signifié), og et indtryksbillede; det betegnede (signifiant), som er det indtryk, som udtrykket efterlader mentalt (Esmark et al. 2014: 15; Andersen 1999: 93). Man kan sige, at den diskursive kamp hos Laclau i bund og grund handler om, hvilke tegnere der knyttes til hvilke betegnede (Andersen 1999: 94). Fx. i relation til den radikaliserings-truede unge: skal det betegnede (den unge) betegnes som identitetssøgende, kriminel, religiøs eller voldsfascineret? Hvordan skal radikaliserings som fænomen betegnes? Det er her, den dekonstruktive analysestrategi sætter ind og forsøger at komme bag om det naturaliserede forhold mellem betegner og betegnet i en given tekst. Teksterne analyseres med øje for de steder, hvor meningen er ustabil, selvmodsigende eller 'stritter' mod det gennemgående forhold mellem betegner/betegnet

(Diderichsen 2014: 142). Sammenknytningen mellem betegner og betegnet vil altid være en lille smule farvet af afsender, eftersom der altid vil være et overskud af potentielle betegnere til det begreb, som skal betegnes. Der foreligger altså en række valg, og man kan ved at dekode bindingen mellem betegner og betegnet få mere indsigt i konceptualiseringen af et bestemt begreb. Det giver eksempelvis forskellige indtryk, om man betegner en trafikbegrænsende ring rundt om en storby for 'betalingsring' eller 'miljøring'.

Min dekonstruktive analyse har følgende konditionering for øje: *Identifikation af centrale dualiteter og omvendning af forholdet imellem dem*. Min dekonstruktive læsning er en afdækning af, hvilke begrebspar der præger teksten og en undersøgelse af, hvilken side af begrebsparket der henholdsvis betegner og betegnes, og dermed tillægges størst værdi. Min ledeforskel er *betegner/betegnet*.

3.3. Analysestrategi to: hegemonisk diskursanalyse

Laclau har i sin diskursteori videretænkt Foucaults diskursforståelse til en mere konfliktuel og pluralistisk diskursopfattelse, hvor diskursen konstant udfordres af nye artikulationer (Winther & Phillips 2013: 22). Betydnings-skabelse er i diskursteorien en særdeles kontingent størrelse, og det hænger sammen med Laclaus opfattelse af det diskursive system som et flydende reservoir af betydninger med en overdetermination af mening, som konstant danner udgangspunkt for nye, politiske artikulationer (Laclau & Mouffe 2001: 105). Det er de stadige uafgørbarheder, som giver plads til det politiske som det afgørende primat. Laclau definerer politik som "*...det at tage en beslutning i et uafgørbart og ubeslutsomt terræn*" (Torfing 1998: 41). Politiske artikulationer skal her forstås i en større kontekst end smal partipolitik; snarere som generelle forsøg på at tilvejebringe et minimum af konsensus for en bestemt måde at organisere de sociale relationer på: "*...an articulatory practice which constitutes and organizes social relation*" (Laclau & Mouffe 2001: 96). Radikalisering træder ind på scenen som en dislokation, som forstyrrer den sociale ordens sedimentering, og ny sedimentering kræver processer af politisk artikulation for at der igen kan skabes en vis form for konsensus (Hansen 2014: 181).

Hegemoni er et centralt begreb i diskursteorien, og hegemoni defineres ofte som 'skabelsen af kollektiv vilje af national og folkelig karakter' (Torfing 1990: 183; Hansen 2014: 177). I definitionen ligger en betoning af, at hegemoni ikke er noget, der er givet på forhånd af et tilfældigt meningsfællesskab. Hegemoni må skabes gennem forskellige former for artikulationer; overtalelse,

overvindelse og ved at 'lokke' omgivelserne til accept (Torfing 1990: 184). Også i en demokratisk kontekst indebærer det et element af tvang: det forventes, at man bøjer sig for flertallet (ibid.: 185).

Vejen fra politiske konflikter af forskellig slags til ny sedimentering går via hegemoniske interventioner hvor "...*alternative virkelighedsopfattelser undertrykkes, og én bestemt opfattelse af verden står tilbage som den naturlige*" (Winther & Phillips 2013: 48). Den hegemoniske intervention lykkes når man via politiske artikulationer får bundet betegner og det betegnede sammen til et mere helstøbt billede (Hansen 2014: 186). I det omfang, hegemoniseringen lykkes, sker der en tiltagende præcisering af indholdet, og i stedet for ækvivalenslogik, bliver der plads til mere specifikke logikker (ibid.: 183).

3.3.1. Politiske diskurser

Laclau definerer en diskurs som "...*a system of differential entities*" (Laclau & Mouffe 2001: 111). Stormhøj sætter flere ord på, hvad der kendetegner politiske diskurser:

...en særlig form for diskurs, der repræsenterer sociale praksisser, eller aspekter af social praksis som et problem, der påkalder sig styring. Det vil sige en eller anden form for intervention, der udtrykker sig i strategier for problemets løsning. En politisk diskurs konstituerer...[..].de grupper og individer, som styringen retter sig imod, ved brug af begreber og kategorier. En politisk diskurs har desuden en normativ karakter. Den indeholder overvejelser over styringens målsætninger...[..].(som er) informeret af normer, der fungerer som regulative idealer (Stormhøj 2013: 130).

Stormhøj fremdrager fire centrale forhold, som er karakteristiske for en politisk diskurs: *normer*, *problem*, *kategorisering af subjekter* og *problemløsning*. Jeg har valgt at bruge Stormhøjs karakterisering af en politisk diskurs som konditionering; dvs. at de meningsdannelser og diskursformationer, som jeg vil forfølge, skal lokaliseres indenfor de fire områder. Det er umuligt at opstille præcise kriterier for, hvornår man kan dømme diskurs, men den politiske diskurs' centrale meningsindhold er normer, problem, subjekter og problemløsning. Konkret gør jeg det derfor sådan, at jeg kortlægger teksternes diskursive mønstre inden for de fire kategorier. I den dekonstruktive læsning undersøger jeg betydningskonstruktioner og diskurser omkring *problem* og *normer*, i diskursanalysen handler det om *subjektkategoriseringer* og *problemstrategier*. Min ledeforskel i diskursanalysen sættes af *diskurs/diskursivitet*. 'Diskursivitet' betoner skellet mellem diskurs og 'det udenom', som

kan forklares som et flydende reservoir af betydninger (Winther & Phillips 2013: 37). Diskursanalysen ledes af de betydningsselementer, der angår kategorisering af subjekter og problemløsning.

3.3.2. Diskursteoriens betegnere

Her skal det handle om en udvalgt række af Laclaus begreber, som hjælper med til at sondre mellem diskurs og diskursivitet. Det drejer sig om nodalpunkt, myter, den flydende betegner og den tomme betegner.

Nodalpunktet er betegnelsen for diskursens 'centrum', et privilegeret knudepunkt, som udfyldes af de andre elementer og organiserer diskursen (Andersen 1999: 91). Det kunne fx. være 'demokrati' eller 'videnskab'. Diskursteorien har flere sådanne knudepunkter, som organiserer andre diskursive rum; blandt andet 'myter', som organiserer det sociale rum. Myter udgør et nødvendigt mentalt repræsentationsrum for os alle, og valg af myte er i en politisk kontekst definerende for, hvad det giver mening at diskutere. Laclau kalder en myte "*...et repræsentationsrum...[.]...et princip for læsningen af en given situation*" (Winther & Phillips 2013: 52). Det sidste knudepunkt er 'mesterbetegner' og definerer i konteksten det vigtigste ved identiteten; fx. 'dansker', 'muslim' eller 'kvinde' (ibid.: 53).

'Flydende betegnere' er en betegnelse for elementer, som i særlig grad er åbne for forskellig betydningstilskrivelse; et ord eller et begreb, der ikke er klart defineret, men som i en specifik kontekst netop er med til at definere diskursen (ibid.: 39). En flydende betegner kan fx. være tillid, retfærdig eller fredelig.

Den tomme betegner har jeg nævnt tidligere. Den er ofte et begreb for noget, som ikke eksisterer, men som burde eksistere (Andersen 1999: 95). I den tomme betegner placeres fx. visionen om 'det gode liv', hvad enten det består af et demokratisk fællesskab eller et islamisk. Eller man kan bruge den som samlingspunkt for alt det, der er kritisabelt ved den hidtidige struktur; fx. 'vesten' eller 'sharia'.

3.3.3. Subjektet & den strukturelle forskydning

Subjektet er hos Laclau ikke en aktør i klassisk forstand (i 'kød og blod'), men delvist struktureret af diskursen. Identitet betragtes på præcis samme måde som en diskurs som en 'samling' af forskellige 'positioner'; 'små bidder identitet', som man påtager sig, får tildelt eller forhandler sig til (Tor-

ting 1990: 186). Subjektet er altså ret determineret af de diskursive strukturer.

Man kan definere radikaliserings som en social antagonisme; en strukturel dislokation. I forhold til subjektet betyder dislokationer faktisk en mindre stram strukturel determination; dislokationen 'låser' så at sige strukturen 'op' for subjektet. Med andre ord opstår der nye radikale muligheder for selvidentifikation, og deri ligger der en form for frihed fra de determinerende diskursive strukturer. Subjektet spiller her en vigtig rolle og indskrives i teorien som 'det', der kan lukke "*..afstanden mellem strukturens uafgørbarhed og beslutningen*" (Hansen 2014: 180).

Kollektiv identitet foregår efter de samme ækvivaleringsprincipper som individets interpellering i subjektpositioner (Winther & Phillips 2013: 56), men har større potentielle konsekvenser: det at indgå i en gruppe reducerer subjektets mulighed for at lade sig repræsentere af en anden gruppes diskurs (ibid.: 57). Man ækvivalerer sig som en enhed i relation til den 'truende andethed'. Den 'nationale diskurs' definerer fx., hvem der er med - og især ikke med - i det nationale fællesskab (Torfing 1990: 187). Gruppedannelse kan i den forstand være politisk (ibid.: 186).

Opsummerende er fordelene ved Laclaus diskurstheori, at den med sine begreber om dislokation, hegemoni etc. tuner blikket ind på diskursive uafgørbarheder, konflikt- og magtproblematikker. Men den byder også på en række konditioneringsproblemer; fx. gives der ingen anvisninger til hvordan de teoretiske begreber skal operationaliseres i en konkret analyse (Andersen 1999: 169). Her stiller Luhmanns iagttagelsesprogram sig til rådighed som et konkret og empirifølsomt 'hjælpeprogram', som letter operationaliseringen af Laclaus abstrakte teoriapparat.

3.4. Opsummering & oversigt over specialets analysestrategier

Specialets analyser kan skematisk fremstilles sådan:

Diakron analyse
En sammenstilling af alle tre handlingsplaner med udpegning af ligheder og forskelle
Dekonstruktion
Formål: opsporing af centrale dualiteter og artikulationslogik Ledeforskel: betegner/betegnet Konditionerings: identifikation af de centrale begrebspar Iagttagelsepunkt: normer og problem Arbejdsspørgsmål: <ul style="list-style-type: none">• <i>Hvilke uafgørbarheder kan ved hjælp af ledeforskellen betegner/betegnet fremanalyseres i handlingsplanerne, og kan der udledes særlige logikker som påvirker kommunikationen?</i>
Hegemonisk diskursanalyse
Formål: fremanalysering af diskursformationer og mulige konflikter Ledeforskel: diskurs/diskursivitet Konditionerings: dekonstruktionens artikulationslogik og diskursanalyse Iagttagelsepunkt: kategorisering af subjekter og problemløsning Arbejdsspørgsmål: <ul style="list-style-type: none">• <i>Hvordan kategoriseres det radikaliseringsstruede/radikaliserede subjekt, og hvilke diskurser driver forebyggelsesstrategierne?</i>

3.5. Kritik & gyldighed

Jeg indkredser i dette afsnit kritikken mod poststrukturalismen og poststrukturalismens eget kritiske ærinde (og mit). Det handler først om den specifikke kritik mod Laclau og Derridas teorier og siden om den generelle kritik mod poststrukturalismen.

Kritikken mod dekonstruktionen har været markant. Dekonstruktion, som Bøggild definerer som en hændelse, som 'noget', der sker i en læsning (Bøggild et al. 2004: 10), kritiseres for det manglende begrebsapparat, for at være bevidst obskurantistisk, for at komme frem til de samme pointer etc. (ibid.: 18). Men positionen forsvares også, fordi den i bedste fald kan åbne døren op for betydningsfulde etiske/politiske indsigter og diskussioner (ibid.: 19). Laclau har til forskel fra Derrida et begrebsapparat, men Andersen kritiserer Laclau for ikke at have finpudset hans iagttagelsesapparat gennem egne empiriske projekter. Andersen mener at resultatet i forhold til Laclaus teori medfører, at:

..hvad der rent teori-internt er kohærent og konsistent, forvandles til meget løse metaforer i konfrontationen med en genstand (Andersen 1999: 169).

Stormhøj argumenterer imidlertid for, at det kun er ud fra Laclaus ræsonnementer om det konstitutive ydre som diskursens afgrænsning og nodalpunktet som diskursens samlingspunkt, at det er muligt at identificere en diskursformation (Stormhøj 2013: 130).

Derrida & Laclau deler en abstrakthed og en mangel på faste kriterier, som gør, at det er op til 'kunden' selv at formulere den metodiske tilgang. Det er en kritik, som de deler med mange poststrukturalister, som anklages for deres fravær af korrespondente gyldighedskriterier, hvilket i yderste konsekvens kan betyde, at den ene dom kan være ligeså god som den anden. Det er en 'korrekt' kritik i den forstand, at poststrukturalismen (og mit specialeresultat, forstås) ikke kan leve op til de klassiske krav om reliabilitet, validitet og generaliserbarhed (Stormhøj 2013: 154).

Desuden gælder der i denne kontekst også det forhold, at dokumenters konsumtion afhænger af flere forhold, særligt den aktuelle situation, som dokumentet læses i (Mik-Meyer 2005: 196). Jeg kan fx. ikke gøre mig til talsmand for, hvordan eksempelvis aktører i praksis eller den muslimske unge reelt tolker dokumenterne. Min intention er alene at præsentere en række *mulige* tolkninger.

Poststrukturalismen afviser kritikken; man er ikke på 'bar bund', men har rimeligt faste kriterier for, hvad der er sandt og falsk (Dyrberg et al. 2000: 334). Udover en selvfølgelig eksplicit

gennemsigtighed kan kriteriet fx. være 'kommunikativ validitet' (Stormhøj 2013: 99 ; Winther & Phillips 2013: 167). Dvs. at det er forskerens stadige argumentation, der afgør den akademiske støtte. Brinkmann & Tanggaard udpeger derudover eksemplificering som en måde, hvorpå læseren kan vurdere forskerens forståelse af sit felt (Brinkmann & Tanggaard 2010: 525).

De konstruktivistiske tilgange bliver ofte kritiseret for at mangle et handlingsanvisende perspektiv (Rubington & Weinberg 2011: 298) og poststrukturalismen eksplicit for at forlade sig for meget på forestillingen om, at tingene sker af sig selv (Winther & Phillips 2013: 68). Man risikerer at overse strukturelle begrænsninger som klasse, køn og etnicitet; fx. muslimers position som en minoritet og deres (ringe) mulighedsbetingelser for at italesætte sig selv positivt (Galal al et al. 2010: 5). Blandt poststrukturalister er der imidlertid ikke enighed om, hvor langt kritikken skal drives (Stormhøj 2013: 22).

Det bringer mig videre til poststrukturalismens kritiske ærinde, som kan opsummeres i et ønske om italesætte, hvordan det *er* og derigennem gøre opmærksom på, hvordan *det kunne have været* (Stormhøj 2013: 78). Man afviser klart *bør*, og heri ligger et opgør med kritisk teori (Andersen 1999: 20). Det handler om at intervenere i de måder, vi frembringer sandhed på (Jacobsen & Petersen 2015: 17) hvilket tjener et politisk perspektiv; et ønske om at forandre den nuværende orden (Stormhøj 2013: 19).

I forhold til politiske diskurser, anfører Stormhøj, at man skal eksplicitere egne normer og værdier (ibid.:23). Mit kritiske ærinde er funderet i et ønske om gennemsigtighed i forhold til de diskursive strukturer, og indsigt i hvordan de påvirker os og hvilke implikationer det medfører. For den sociale praksis, og i forhold til målgruppen. Måske er vores tilgang ikke så objektiv og retfærdig, som vi forestiller os?

Jeg har valgt et deskriptivt analysedesign, men jeg skifter til et normativt afsæt i specialets perspektivering, hvori jeg udpeger, hvad jeg synes er kritiserbart.

Del 4. Analyser

Analyserne indledes med en diakron sammenstilling af de tre handlingsplaners individuelle karakteristika i forhold til fx. perspektivering, formål, definitioner, hvilke forhold de er blevet kritiseret for m.m. Derefter følger en dekonstruktiv læsning, hvori jeg undersøger kommunikationens valoriseringer og udgrænsninger med henblik på at identificere iagttagelsens mulighedsrum, og en mulig, ledende logik i teksten. Sagt med andre ord, så vil jeg forsøge at indkredse tekstens ‘briller’ (Luhmanns ‘markerede rum’) som er afgørende for, hvordan vi læser fænomenet radikaliserings. Den sidste analyse er diskursanalysen, hvor jeg med afsæt i dekonstruktionens ‘fund’ af en bestemt optik/logik, undersøger de diskursive mønstre omkring subjektkategoriseringer og løsningsstrategier. Afslutningsvis opsummeres analysens samlede resultater i en konklusion op mod specialets problemformulering.

‘Handlingsplaner’ er forkortet til HP, og ‘Regering’ er forkortet til Reg. i kildehenvisning. Alle tekstuddrag fra handlingsplanerne er i kursiv.

4.1. Den diakrone analyse

Denne analyse er som nævnt en sammenstilling af Regeringens tre handlingsplaner fra årene 2009-2016. Målet er at få indsigt i de dominerende betydningskonstruktioner og mulige diskursive spændinger, som har præget forebyggelsesindsatsen frem til 2016. Samtidig fungerer afsnittet også som introduktion til den samlede empiri. Jeg gennemgår planerne i kronologisk rækkefølge, og udpeger undervejs ligheder og forskelle. Jeg går ikke ind i de udenrigspolitiske interventioner.

4.1.1. Handlingsplanen fra 2009

HP fra 2009 hedder *”En tryk og fælles fremtid. Handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikaliserings blandt unge”*. Den er på 32 s., og udkommer jan. 2009 på foranledning af den daværende Fogh-Rasmussen-regering. Dokumentet er udarbejdet af embedsmænd fra otte ministerier, og dens produktionskontekst kan mere præcist bestemmes som otte ministerier, kommunale og udenlandske myndigheder, forsknings- og andre vidensinstitutioner. Samt borgerne, som i 3 mdr. havde mulighed for at kommentere på et udkast til den kommende plan (Reg. 2005: 26). HP 2009 formaliserer og professionaliserer antiradikaliseringsindsatsen og introducerer en forebyggelsesmodel (se afsnit 1.1.). Årsagen til igangsættelsen af arbejdet med HP 2009 angives som *”..de seneste års stigende tendenser til ekstremisme og radikaliserings – både i Danmark og andre*

steder i verden” (ibid.: 6). Radikalisering defineres som en fortløbende proces, hvor en person *”..gradvis accepterer ekstremismens ideer og metoder”* (ibid.: 8). HP 2009 adresserer specifikt ekstremistiske holdninger og radikalisering blandt unge.

Forebyggelsen mod radikalisering ønskes udmøntet i 22 initiativer, som fordeles på 7 indsatsområder. I fokus er det direkte relationsarbejde (i visse tilfælde³ via exit-samtaler med PET), opkvalificering af frontpersonale, integration og særlige indsatser i udsatte boligområder og fængsler (Reg. 2009: 12). Løsningen trækker generelt på en ide om at deradikalisering opnås ved at tilbyde dialog og ‘fakta’ om demokrati, hvilket afspejles i formålsbestemmelsen. Det første formål handler om at kunne bekæmpe negative kræfter som ekstremisme og kriminalitet hurtigt og rutineret. Det sekundære formål sigter på en bred, generel forebyggelse i form af ‘demokratisk dannelse’ og udvikling af medborgerskab (ibid.: 11). Det betyder, at en stor del af indsatserne sigter mod at erodere vækstgrundlaget for radikalisering ved at arbejde med at fremme forståelsen for demokratiske principper, inklusion og aktivt medborgerskab (ibid.: 15). Indsatserne er også koblet sammen med tiltag mod ghettodannelser og parallelsamfund (ibid.: 21). Der er desuden en række tiltag mod diskrimination, og der oprettes et nyt ligebehandlingsnævn, som skal gøre at det bliver lettere at få behandlet en klage over forskelsbehandling (ibid.: 15). Generelt bærer indsatserne i følge Lindekilde præg af, at det er et forholdsvist uprøvet område og *learning by doing* (Lindekilde 2015: 432).

HP 2009 præsenteres af daværende Integrationsminister Karen Jespersen. Både præsentation og plan får kritik for hovedsageligt at tale om den islamiske radikalisering (Lindekilde 2010: 19) og for at sammenblende integrations- og sikkerhedshensyn.

Alle indsatser synes at bygge på en metafor om radikalisering som en slags kognitiv virus, som man kan ‘vaccinere’ børn/unge imod (Gemmerli 2014A: 12). ‘Vaccinen’ er en generel oplæring i demokratiske principper. Denne tilgang skaber imidlertid problemer; frontpersonalet artikulerer løbende ønsker om at lade udbredelsen af liberale værdier være et anliggende for andre policy-områder og -aktører. Det er dem magtpåliggende, at det forebyggende arbejde ikke har karakter af ‘tanke-politi’ (Lindekilde 2015: 434). Lindekildes interview af en gruppe unge religiøse muslimer (jr. afsnit 2.2.2. om ‘Moddiskursen’) viser desuden, at de unge opfatter de holdningsændrende tiltag som en generel mistænkeliggørelse af muslimske unge. Og fordi tiltagene er ‘pakket ind’ i en generel kontekst, kommer det til at fremstå, som om man ikke spiller med helt åbne kort (Lindekilde 2010: 18). Og

³ Dvs. med dem, som allerede er en del af det radikaliserede miljø (Reg. 2016: 15).

HP 2009 har fokus på muslimer. Hvis man foretager en simpel sammentælling af følgende udvalgte ord i HP 2009, er ordet 'højreekstremisme' brugt 1 gang, 'venstreekstremisme' 2 gange (begge på s. 9.). Der er refereret til 'islam' & 'islamisme' 10 gange, og ordet 'muslim' (+/- endelser) er anvendt ikke mindre end 24 gange.

Islamforskningen hævder i den sammenhæng, at muslimer er trætte af at blive konstrueret som en minoritet med særlige behov for hjælp til integration og deradikalisering (Galal et al. 2010: 4). Een af de unge muslimer i Lindekildes undersøgelse, Afif, siger fx. om HP 2009 brede holdningskorri-gerende indsatser og det subtile muslimske fokus: ”.. når man generaliserer tingene, bliver alle berørte..[..].Det er en meget nedværdigende følelse. Resultatet kan være, at nogen begynder at isolere sig – de går imod det her (Lindekilde 2010: 17). Hemmingsen beskriver i en senere rapport, hvilke følelser der kollektivt kan opstå ved sådanne specifikke befolkningsmål:

When this awareness network is expanded especially to target those identified as ‘at-risk communities’ – typically communities with a majority of Muslim immigrants – it is obvious that citizens of these communities may feel exposed to increased surveillance and selected targeting just because they are Muslim immigrants (Hemmingsen 2015: 39).

Sammenblandingen mellem forskellige policyområder kritiseres også skarpt af Lindekilde, som hævder, at store befolkningsgrupper stigmatiseres (Lindekilde 2015: 434). Hemmingsen argumenterer for, at sammenblanding af policy potentielt kan føre til radikaliserings, og kalder det for et vigtigt fremskridt, da integrations- og sikkerhedsområdet med den næste plan (2014) bliver adskilt (Hemmingsen 2015: 36). En del af indsatserne fra HP 2009 når dog aldrig at blive implementeret i praksis; nogle er for ukonkrete, andre møder modstand fra de implicerede; fx. folkeskolelærerne, som ikke vil blande observation af bekymringstegn på radikaliserings med læring (Lindekilde 2015: 433).

4.1.2. Handlingsplanen fra 2014

Den næste plan; HP 2014, hedder ” *Forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme. Regeringens handlingsplan*”. Den er på 21 sider og afløser i sep. 2014 HP 2009. HP 2014 koncentrerer sig om 4 indsatsområder og 12 interventioner, hvilket er en begrænsning i forhold til HP 2009. HP 2014 er underskrevet af de to daværende ministre Manu Sareen og Karen Hækkerup, og er angiveligt produceret af ‘både forskere og praktikere’ (Reg. 2014: 4). Regeringen

hedder nu Thorning-Schmidt, og Dansk Folkepartis (DF) yndede sammenkobling af integration og sikkerhedshensyn får nu væsentlig mindre politisk indflydelse, hvilket muligvis er afgørende for, at radikaliserings i HP 2014 kobles langt mindre eksplicit til islam og det muslimske mindretal (Lindekilde 2015: 432). Anders Breiviks angreb på Utøya i 2011 har ligeledes været med til at understrege, at terrortruslen ikke nødvendigvis behøves at komme fra en muslimsk runden ekstremisme. Forskningen har i mellemtiden bevæget sig væk fra den lineære radikaliseringsforståelse mod de mere nuancerede *pathway*-modeller, hvilket afspejler sig i HP 2014's mere åbne definition af radikalisering: *"..radikaliserings kan komme til udtryk ved støtte til radikale synspunkter eller ekstremistisk ideologi og kan også medføre accept af brugen af vold.."* (Reg. 2014: 5).

Den mest betydningsfulde, eksogene faktor er imidlertid borgerkrigen i Syrien (2011-), som i de år mobiliserer en stadig strøm af syriensfrivillige; benævnt 'udrejsende' (ibid.:13) som dermed kommer til at kæmpe på den modsatte front i forhold til de danske styrker. Det skaber i årene 2011-2014 et stigende folkekrav om en mere sanktionerende tilgang i forhold til syrienskæmperne, som kæmper på den modsatte side af de danske styrker (Lindekilde 2015: 436). Kravet medfører, at forebyggelsen med HP 2014 får tilført et 'konsekvensspor' i form af en række retslige tilføjelser til straffeloven; fx. bliver det nu muligt at inddrage pas (og opholdstilladelse, hvis passet ikke er dansk) i forbindelse med planer om ud- eller hjemrejse til væbnet konflikt i Syrien (Reg. 2014: 14). Konsekvenssporet skal *"..gøre det klart, at ekstremistiske og fanatiske handlinger har konsekvenser"* (ibid.: 4).

Regeringsskiftet betyder tilsyneladende, at forebyggelsens overordnede intentioner skifter karakter. Med HP 2014 forlades således helt den brede *battle of ideas*-tilgang; man lukker alle initiativer, der sigter på holdningsbearbejdelse og dekobler enhver sammenblanding mellem integrations- og sikkerhedspolitik (Lindekilde 2015: 429). Sprogbruget balanceres; ord som 'højre'- og 'venstreekstremisme' og 'islam-' er i HP 2014 er anvendt henholdsvis 4 & 5 gange. Ordet 'muslim' (+/- endelser) indgår slet ikke. Man åbner desuden målgruppen op i erkendelse af, at radikalisering kan ramme såvel *"..de allermest sårbare, søgende unge fra udsatte miljøer, men også voksne og tilsyneladende velfungerende unge, som er under uddannelse eller i beskæftigelse"* (Reg. 2014: 7).

HP 2014 fokuserer i stedet på de konkrete bekymringstilfælde. Formålet afspejler dette, og

det handler om at styrke indsatsen overfor dem, som ”..er i risiko for at blive en del af ekstremistiske miljøer, at støtte dem, som allerede er en del af disse miljøer til at forlade dem igen, at gøre det klart, at ekstremistiske handlinger har konsekvenser..” (Reg. 2014: 7). Fire helt centrale områder videreføres og udvikles; det individuelle mentorarbejde, som udbygges og nuanceres efter Bertelsens model om tilværelsesforankring (jr. afsnit 1.1.). Konceptet omkring SSP- samarbejdet styrkes fortsat; frontpersonalet opkvalificeres og der planlægges nye forebyggelsesværktøjer og etableres tværfaglige enheder i de større byer, som tilbyder faglig støtte omkring konkrete bekymringssager; de såkaldte info-huse (ibid.: 9). Aarhus-modellens exit-program udbredes nationalt (Lindekilde 2015: 439). Den internationale vidensdeling/samarbejde prioriteres fortsat højt (Reg. 2014: 16). Desuden inddrages et styrket samarbejde med civilsamfundsaktører som et nyt indsatsområde (fx. imamer, forældre, foreninger etc.) og der iværksættes for første gang en række formaliserede initiativer mod onlineradikalisering (ibid.: 12).

Hvis man kigger på kritikken mod HP 2014, så kalder Lindekilde HP 2014 for professionel og moden og ‘nuanceret i sin forandringslogik og praksisviden’. Han efterlyser mere målbare distinktioner i forhold til det praktiske mentorarbejde (Lindekilde 2015: 440). Gemmerli argumenterer generelt for, at en individbaseret tilgang ekskluderer de strukturelle forhold; at radikaliserings omfavner elementer helt fra mikroniveauets individpsykologi til international politik på makroniveau. Gemmerli foreslår en ny officiel definition på radikaliserings, som indskriver, at radikaliserings tager form i opposition til en social, kulturel og politisk modpart (Gemmerli 2014B: 2). Hemmingsen fremhæver professionaliseringen, det sofistikerede niveau, som forebyggelsen efterhånden har nået og dekoleringen mellem integration og sikkerhed. Hun finder også, at den bredere definition afslører en mere nuanceret forståelse (Hemmingsen 2015: 35). Hun undrer sig over, at man til stadighed formår at depolitisere radikaliserings, som er linket til terrorisme hvis natur i sig selv er stærkt politisk. Det betyder, at man afskærer sig fra at tilgå radikaliserings på andre, måske mere effektive måder: “..If we see radicalization solely as an individual matter, as irrational and as the result of misunderstandings, there is a risk that we ignore responses that might prove productive” (Hemmingsen 2015: 36). En henvisning til, at valg af iagttagelsespunkt indrammer og afgrænser mulighedsrummet (Andersen 1999: 121).

4.1.3. Handlingsplanen fra 2016

HP 2016 hedder ” *Forebyggelse og bekæmpelse af ekstremisme og radikaliserings. National hand-*

lingsplan". Den er på 36 sider og udgives af Løkke Rasmussen-regeringen i oktober 2016 som en del af et større anlagt projekt, som også inkluderer en handlingsplan om forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Forfatteren er ikke defineret nærmere end 'regeringen' (Reg. 2016: 3). Den ministerielle forankring er angiveligt Udlændinge- og Integrationsministeriet (ibid.: 35). I følge Professor Dahler-Larsen symboliserer - i det her tilfælde en regerings - underskrift, at det er *hele* regeringen, som investerer og forpligter sig, hvilket er med til at øge dokumentets performative materialitet (Dahler-Larsen 2005: 244). Visse dokumenter har social kraft nok til, at teksten 'performer'; dvs. at dokumentets kategoriseringer og konstitueringer bliver en del af den konkrete praksis. Dokumenter påvirker med andre ord vores handlinger på en konkret og ofte meget begrænsende måde (Mik-Meyer 2005: 198).

HP 2016 adresserer 9 indsatsområder og ikke mindre end 41 *nye* interventioner, som skal tilføre forebyggelsen 'et markant løft' (Reg. 2016: 26). Årsagen til løftet skal sandsynligvis findes i en række forskellige faktorer. HP 2016 anfører selv, at der "*..i kommuner, skoler, fængsler og asylcentre er et stigende antal sager om bekymring for radikaliserings*" (ibid.: 7). HP 2016 følger desuden efter en række terrorbegivenheder; terrorangrebet i København i feb. 2015 og flere store angreb i Paris, Bryssel og Nice i sommeren 2016. Efter terrorangrebet i København tilføres forebyggelsen et økonomisk løft på knap 1 milliard kr. og politiske løfter om nye lovtiltag 'hvor det er relevant' (Lindekilde 2015: 425). PET får fx. i maj 2015 adgang til informationer om flypassagers bevægelser efter en række tilføjelser til 'Lov om PET'. Kort tid efter udvides Toldloven, således at myndighederne gives adgang til at inddrage danske statsborgeres pas for 1 år ad gangen ved mistanke om planlagt udrejse til områder med konflikt. På Syriensfronten er trafikken faldende, men en del af de syriensfrivillige er vendt hjem. CTA skønner i deres trusselsvurdering dateret 28. april 2016, at de udrejste vender hjem mere voldsparete og radikaliserede end før de tog afsted. Islamisk Stat eskalere deres eksplicitte og brutaliserede online-propaganda, og CTA frygter at propagandaen kan have en radikaliserende indflydelse på 'socialt marginaliserede og andre sårbare unge' (Reg. 2016: 10). Endelig er der igen regeringsskifte; fra en socialdemokratisk ledet regering til en venstre-regering, og DF går hele 15 mandater frem ved folketingsvalget i 2015.

Med HP 2016 sker der igen en perspektivforskydning i forhold til forebyggelsesindsatsens overordnede rationale, denne gang tilbage til samme opfattelse som HP 2009 var baseret på. En tilgang som HP 2016 selv refererer til som 'helhedsorienteret' og 'flerstrengt' (ibid.: 17). Det betyder, at radikaliseringsindsatsen igen knyttes sammen med "*..indsatsen mod terror, men også kriminalitetsforebyggende og sociale indsatser, herunder integrationsindsatsen i Danmark.*" (ibid.: 6). Man

henviser til, at det er skadeligt ”...når der opstår parallelsamfund med egne normer og regler, som ikke er forenelige med vores fælles værdier..” (ibid.: 6). ‘Vores fælles værdier’ ækvivaleres med ”..frihed, demokrati, tryghed og selvbestemmelse for det enkelte menneske” (ibid.: 3).

Det brede, holdningsændrende rationale om demokratisk dannelse er tilbage som det bærende rationale, og denne tankegang gennemsyrrer hele HP 2016. Det overordnede formål⁴ handler i følge Udlændinge- og Integrationsministeriets egen nyhedsside pr. 11.10. 2016 om at ”...at sætte ind overfor de negative kræfter i (de) danske parallelsamfund..”. Det vil man gøre gennem en lang række tiltag, som er det bedste værn imod, at ”..unge lader sig besnære af ekstremistiske budskaber” (Reg. 2016: 3). Formålet er ”..at øge modstandskraften over for radikaliserings” (ibid.: 18). Og det skal ske ved ”..at ruste børn og unge med demokratiske, kritiske og sociale kompetencer..” (ibid.: 17). Jeg har tidligere beskrevet forskningens kritikpunkter mod sammenblandingen af policyområder som integration og sikkerhed, og Lindekilde og Hemmingsens opfattelse af, at en sådan sammenlægning kan stigmatisere store befolkningsgrupper. Lindekilde henviser specifikt til undersøgelser af den tidlige deradikaliseringssindsats i Storbritannien, hvor man ved at blande sikkerhedsspørgsmål og ikke-integrerede grupper fik skabt en snæver forbindelse mellem *community cohesion* og *community security*. I Storbritannien har konsekvensen været, at ‘ikke-integration’ (bolig-, værdi- og arbejdsmæssigt) bliver tolket som en potentiel risiko, hvilket igen har ført til stigmatisering af det muslimske mindretal. Parallelsamfund bliver generelt betragtet som *suspect communities* (Lindekilde 2015: 429).

Trods det signifikante fokus på muslimer er ordet ‘muslim’ ikke anvendt en eneste gang i HP 2016 (mod 24 gange i HP 2009). Der henvises til islamisk ekstremisme 7 gange, ‘islam’ (+/- endelser) 11 gange, men CTA har fået plads til at forklare, at truslen i disse år i særlig grad kommer fra den islamiske ekstremisme på grund af den syriske borgerkrig, Islamisk Stats udråbelse af et kalifat og deres målrettede propaganda på de sociale medier (Reg. 2016: 10).

Radikalisering defineres i HP 2016 som en individuel og tilsyneladende ideologisk motiveret proces:

Radikalisering betegner en kortere eller længerevarende proces, hvor en person tilslutter sig ekstremistiske synspunkter eller legitimerer sine handlinger efter ekstremistisk

⁴ HP 2016 har ikke en decideret formålsbeskrivelse.

ideologi (Reg. 2016: 7).

I definitionen af ekstremisme antydes, at motivationen også kan være politisk forankret. Vold sættes ind som det centrale aspekt:

Ekstremisme betegner personer eller grupper, som begår eller søger at legitimere vold eller andre ulovlige handlinger med henvisning til samfundsforhold, de er utilfredse med (Reg. 2016: 7).

‘Vold’ er generelt det hyppigst anvendte begreb, når regeringer og stater skal definere radikaliserings/ekstremisme (Laustsen & Ugilt 2015: 375). ‘Vold’ er imidlertid ikke et neutralt begreb, men ét, der kalder på umiddelbar fordømmelse (ibid.: 376). Det betyder, at definitionen - som vel som udgangspunkt burde være rent deskriptiv - bliver ‘farvet’ og ledende i forhold til, hvordan vi skal betragte fænomenet. Definitionen får med andre ord en normativ funktion.

Indsatserne er i HP 2016 delt op i eksisterende og nye, og dem gennemgår jeg mere eksplicit end indsatserne i HP 2009 og HP 2014, eftersom mine efterfølgende analyser i særlig grad trækker på HP 2016. HP 2016 fokus er rettet mod at stramme kursen overfor de hjemvendte syriensfrivillige, at bekæmpe udbredelsen af radikaliserings i fængselsmiljøet, at kortlægge og svække online-radikaliseringens tiltrækningskraft og at styrke børn og unges demokratiske dannelse og medborgerskab (ibid.: 26). De hjemvendte syriensfrivillige italesættes konsekvent i HP 2016 som ‘fremmedkrigere’ (ibid.: 18, 26). I HP 2014 blev de betegnet som ‘personer’ eller ‘de udrejste’ (Reg. 2014: 13).

De eksisterende indsatser (som jeg har refereret til under HP 2009 og HP 2014) professionaliseres og udbygges fortsat. Fx. opkvalificeres frontpersonale længere ud i periferien (psykiatri, udlændingestyrelsen, jobcentre etc.) i at opfange og håndtere tegn på radikaliserings (Reg. 2016: 18). Der udarbejdes undervisningsmateriale, kommunale vejledninger, en håndbogsserie og en mentormanual (Bertelsen 2016: 11). Rådgivningen styrkes med et nationalt udrykningsteam, der etableres flere ‘hotlinier’ (en national til borgerne, en ‘intern’ til kommunerne) og mentorkorpset udbygges med forældrecoaches. Eksisterende indsatser vedrørende syriensfrivillige, fængsler/kriminelle miljøer og online-radikalisering strammes op, ofte ved hjælp af en række lovændringer; hvor den mest signifikante betyder, at det i dag kriminaliseres som landsforræderi, hvis man tilslutter sig en fjendtlig styrke i forhold til den danske stat. Kommunerne har efter en lovændring af serviceloven fået mulighed for at iværksætte indsatser til borgere over 18 år. PET har igen fået udvidet deres beføjelser i

forhold til at indhente personoplysninger m.m. (Reg. 2016: 19). En del interventioner går på at radikaliserede; særligt de hjemvendte ‘fremmedkrigere’, skal isoleres fra ‘sårbare sjæle’. I fængslerne har man ændret lovgivningen, således at man kan anvende sektionering og dermed holde de radikaliserede for sig selv (ibid.: 20). I forhold til børn og unge har man udvidet børneattestordningen, sådan at samvær med børn og unge kan gøres strafbart for personer, som er ”..*idømt fængsel efter straffelovens terrorbestemmelser*” (ibid.:30). Hemmingsen stiller spørgsmålstegn ved, om frontmedarbejderne under de forudsætninger bliver mødt med tillid fra fx. en syriensfrivillig, der vender hjem og tilbydes efterværn (Hemmingsen 2015: 38).

Det er generelt en tilgang, der med ytringer som ‘lader sig besnære’ (Reg. 2016: 3), ‘fornuftstemmer’ og hele konceptet med holdningskorrigerende trækker på en ‘sårbarhedsmetafor’, hvor de radikale tanker opfattes som en slags kognitiv virus, der kan smitte svage sjæle (Gemmerli 2014A: 12). Den logiske policyløsning er stadigvæk ‘vaccinen’ i form af opbyggelse af demokratisk modstandskraft mod ‘sygdommen’. Samtidig forsøger man at opspore, hvor ‘virus’ befinder sig, og retter blikket mod parallelsamfund, imamer og moskeer. Mange interventioner både i og udenfor fængselsvæsenet adresserer de religiøse forkyndere; et område som har fået deres helt egen ‘plan’: en sær aftale med underpunkter, som er oprettet mellem regeringen og dele af oppositionen i maj 2016. Disse interventioner drejer sig fx. om kortlægning af antal moskeer i DK og detaljerede data på hvem som frekventerer dem. Det handler om lovforslag om kriminalisering af visse udtalelser i en bestemt kontekst (også privat), om oprettelsen af en ‘sanktionsliste vedrørende hadprædikanter’ som på baggrund af denne kan nægtes visum/indrejse og om sanktionsmuligheder i forhold til herboende imamer, som afkræves en bestemt form for adfærd ”..*der ikke gør den pågældende uegnet eller uværdig til at udøve offentlig myndighed*” (Reg. 2016: 25). Der oprettes et obligatorisk kursus i dansk familieret, frihed og folkestyre for imamer og andre forkyndere m.m. (ibid.: 25).

Indsatsen omkring online-radikalisering er et af mærkeområderne denne gang. PET observerer ekstremistiske forums, retsligt gøres deling af ekstremistisk materiale på de sociale medier strafbart og det drøftes, hvorvidt man kan blokere adgangen til voldeligt ekstremistisk materiale, så børn og unge i mindre grad eksponeres for det. Også her trækker man på ‘sårbarhedsmetaforen’; man vil fx. etablere ”...*et civilsamfundsdrævet korps af digitale fornuftsstemmer, som skal opsøge og engagere sig kritisk i relevante fora, indgå i dialog og udfordre ekstremistiske synspunkter*” (ibid.: 29).

Målet med at styrke den demokratiske dannelse i folkeskolen skal udmøntes i forskellige interventioner; fx. skal folkeskolen undervise i menneskerettigheder og kildekritik, der blev i 2017 afholdt en

landsdækkende temaugle med fokus på fællesskab, demokrati og medborgerskab (ibid.: 21) og der etableres flere tilsyn med de frie grundskoler.

Den forskningsmæssige indsats har siden 2007 været forankret omkring DIIS, som årligt modtager faste bevillinger øremærket forskning i radikaliserings og ekstremisme. Aktuelle problematikker følges op af forskningsprojekter; fx. forskes der i årene omkring HP 2016 i cross-over-problematikker vedrørende kriminelle, der radikaliseres og krydser over til ekstremistisk kriminalitet (ibid.: 20). SIRI arbejder med at udvikle et mere præcist screeningsværktøj, som skal systematisere vurderingen og visitationen af de forskellige bekymrings-sager. Generelt har HP 2016 på forskningsområdet fokus på at understøtte en sammenhængende, systematisk indsats og sikre vidensdeklaration bag de enkelte interventioner (ibid.: 27). Endelig er der det internationale koalitions-samarbejde og vidensdeling, som fortsat udvikles og styrkes. HP 2016 begrundet vigtigheden af et fortsat samarbejde: *"..koalitionens relevans bliver ikke mindre, når ISIL's geografiske kalifat er nedkæmpet, for det 'virtuelle kalifat' vil bestå"* (ibid.: 33).

4.1.4. Sammenfattende bemærkninger

Opsummerende kan jeg af denne analyse slutte, at forebyggelsesindsatsen siden 2009 har skiftet perspektiv to gange. HP 2009 var således baseret på et rationale om brede, holdningsforebyggende indsatser og 'fakta' om demokrati som den bedste strategi mod udvikling af radikaliserings. Det er en tilgang, der synes at trække på en ide om, at hvis vi nu bare kan få folk til at *forstå*, hvad demokrati er, så tager de afstand fra de radikale miljøer. Hemmingsen (2016: 21) forklarer det sådan: *"The approach seems to rest on a basic understanding that Danish society is so good that it does not make sense to oppose it and therefore opposition must be the result of misunderstandings"*. Vi er overbevist om, at det er individets opfattelsesevne, der er vildfaren.

Man kobler i samme moment tiltag mod radikaliserings sammen med tiltag mod ghettodannelser og parallelsamfund. Bedre integration sættes tilsyneladende lig med mindre radikaliserings. Men den subtile form for sindelagskontrol og mistanken som rettes mod folk, der bor i ghettoer og lignende, bliver mødt med en del kritik fra såvel frontpersonale, forskere som målgruppen.

HP 2014, som udkommer efter et regeringsskifte, har tilsyneladende taget kritikken til sig. Man dropper ideen om den samfundsbrede, demokratiske 'vaccine', dekobler de sociale og trusselsrelaterede indsatsområder og 'går efter bolden'; dvs. den direkte kontakt med den radikaliseringsstruede/radikaliserede unge. Indsatserne mod diskrimination er tilsyneladende også frakoblet, og

forebyggelsen løftes i stedet af det generelle kriminalitetsforebyggende arbejde (SSP-samarbejdet). Derudover skærpes straffen for radikal kriminalitet og exit-programmets konsekvensspor bliver mere tydelig. I årene efter følger en mindre bølge af lovændringer og justeringer, som skal dæmme op for radikaliserings og gøre det nemmere for PET at opspore og overvåge de radikale miljøer. Radikaliserede og folk der er under mistanke for at påvirke andre til at blive radikaliserede, etableres som en særgruppe, som det af sikkerhedshensyn er nødvendigt at retsforfølge på en anderledes måde end andre kriminelle grupper, og hvis holdninger børn skal beskyttes fra.

Med HP 2016 og endnu et regeringsskifte skiftes der igen spor tilbage til den brede, holdningskorri-gerende tilgang og sammenlægningen af de sociale og sikkerhedsmæssige policy-områder. Det er de ‘negative kræfter’, som er i fokus, hvilket synes at være en henvisning til ‘fremmedkrigere’, on-lineradikalisering, ‘hadprædikanter’ og parallelsamfundet. Man vil med den demokratiske hold-ningsbearbejdelse forsøge at værne sig imod, at ”..unge lader sig besnære af ekstremistiske budska-ber” (Reg. 2016: 3).

Den sidste opsummerende kommentar skal angå myndighedernes samarbejde med forskningen. I HP 2016 beskrives samarbejdet som et netværk, der skal bidrage til, at ”.. indsatserne mod radikali-sering og terrorisme bliver kvalificeret af den nyeste viden på området” (Reg. 2016: 23). Den sæt-ning synes misvisende, for der er grundlæggende forskelle mellem Regeringens forebyggelsespoli-tik med det brede normaliseringsperspektiv og sammentænkningen af de sociale/sikkerhedsmæssige områder kontra forskningens anbefalinger (med forbehold for, at der kan være forskning udenfor dette specialets referenceramme, som har anderledes anbefalinger). I forhold til myndighedernes valg af et bredt ‘dannelsesrationale’; funderet i demokratiske værdier og medborgerskab, argumen-terer DIIS fx. for, at man fra officiel side ikke bør fremstille samfundet og normaliteten som en udelukkende positiv faktor i et normativt og politiseret felt med mange spændinger (Gemmerli 2014A: 3; Nielsen i DIIS 2009: 7). Begrundelsen lyder, at indsatsen meget let kan komme til at handle om identitet, beklædning og holdninger fremfor vold og kriminalitet. Man bidrager i værste fald til at portrættere muslimer som en generel trussel og til at reproducere diskursen om muslimer som et segment med en anderledes, afvigende og negativ identitet (Lindekilde 2010: 21; Galal al et al. 2010: 5; Erslev-Andersen i DIIS 2009: 8). Derved bekræftes mange muslimers antagelse om, at de vestlige regeringer fører værdikamp mod islam (McAllister & Schmid 2011: 250; McCauley & Moskalenko 2017: 208; Obaidi et al. 2017: 22; Lindekilde & Bertelsen 2015: 35). Spørger man Gemmerli, så virker ‘normalitetskampagner’ simpelthen ikke - folk kan godt gennemskue de mani-pulerende elementer (Gemmerli 2016A: 4).

Til gengæld synes konceptet omkring det tætte mentorarbejde og det generøse exit-program at være båret af konsensus mellem forskere og politikere. Exit-programmet giver gode resultater; man formåede fx. med dialog og et ikke-fordømmende efterværn at bremse ned for trafikken til Syrien (Lindekilde 2015: 436; Lindekilde & Bertelsen 2015: 45). Imidlertid har man med HP 2016 ændret det ellers frivillige exit-program til en betingelse for prøveløsladelse for indsatte med tidligere terrordomme. Hemmingsen fremhævede ellers i 2015, at *“Crucial to this approach is the fact that participation is voluntary. This implies, for example, that engagement in an exit programme is not a way of reducing a prison sentence”* (Hemmingsen 2015: 8). Hun anfører også, at man skal tage sig i agt for stemmer i den offentlige diskurs, som særligt i efterdønningerne efter terrorhændelser m.m., vil linke terrorisme-islam-muslimer, hvilket igen kan føre til mindre sofistikerede løsninger (ibid.: 35).

Endelig mangler der fortsat konsensus om, hvilke holdninger, ytringer, adfærd etc. der bør vække bekymring som tegn på radikaliserings. Spørger man Hemmingsen, har vi endnu ikke gode nok sondringer mellem, hvad der ‘normalt’ og ikke-normalt i forbindelse med radikaliserings og ekstremisme (Hemmingsen 2015: 36). Jeg tolker ‘normalt’ som en henvisning til en mulig radikaliseret holdning uden voldelig intentioner, og ‘ikke-normalt’ som der, hvor den radikaliserede holdning kammer over i en parathed til voldelig handling.

4.2. Den dekonstruktive læsning

I denne analyse forsøger jeg at fremanalysere de binære forskelle, som teksterne hviler på, og undersøge forholdet mellem dem. Det vil jeg gøre ved hjælp af min dekonstruktive analysestrategi, hvor det helt centralt handler om at dekoble det naturaliserede forhold mellem betegner og betegnet i en given tekst og omvende forholdet mellem dem (Andersen 1999: 94). Vi ved fra Saussure, at betegnelsen af et bestemt fænomen er arbitrært; dvs., at betegnere tilknyttet radikaliserings ikke er noget ‘naturligt’ eller forhåndsgivet. Vi ved fra Derrida, at betegnelsen af radikaliserings er formet af et fællesskab af (vestlige) sprogbrugere, som over tid er blevet enige om en bestemt konceptualisering (Diderichsen 2014: 136). Analysens resultater fortæller noget helt basalt om diskursens mulighedsbetingelser og hvilke konsekvenser der kan være ved, at første ordens iagttagelse knytter an til en bestemt forskel (Andersen 1999: 118). Min ledeforskel er i den dekonstruktive læsning betegner/betegnet. Jeg har fulgt teksternes betydningskonstruktion af radikaliserings, som fx. i HP 2016 ofte italesættes som de ‘negative kræfter’, og dens valoriserede modpol; myten om fællesskabet/demo

kratiet Danmark.

4.2.1. Myten eller det normative afsæt

Jeg starter med at fremanalysere teksternes ambivalente steder, modsigelser, tvetydige budskaber etc. (Diderichsen 2014: 142) i første ordens artikuleringer vedrørende fællesskabet og demokratiet Danmark (DK). Jeg har i min læsninger forsøgt at følge teksten i de tre handlingsplaner, omend HP 2016 som den mest aktuelle udgør den primære ramme om min iagttagelse fra nu af. Alle tre handlingsplaner lægger ud med en række normative erklæringer om DK, som tilsyneladende danner afsæt for den efterfølgende argumentation for indsatserne mod radikaliserings-

Danmark er et af de mest trygge lande i verden. Et demokratisk velfærdssamfund, hvor den enkelte har frihed og muligheder – og hvor vi passer godt på hinanden. Men negative kræfter fra ekstremistiske miljøer, både i og udenfor landet, udfordrer sikkerheden og sammenhængskraften i det danske samfund...[.]. Derfor er det vigtigere end nogensinde, at vi værner om de grundlæggende værdier og det fundament af frihedsrettigheder, som vores samfund er baseret på. Værdier som frihed, demokrati, tryghed og selvbestemmelse for det enkelte menneske. Vi skal målrettet bekæmpe de kræfter, der ønsker vold, had og undertrykkelse (Reg. 2016: 3)

Betegneren DK knyttes til betegnelser som ‘et af de mest trygge lande i verden’, og ækvivaleres med begreber som ‘frihed’, ‘tryghed’, ‘muligheder’, ‘demokrati’ og ‘selvbestemmelse’. I de øverste linjer sørger de fem ord ‘vi passer godt på hinanden’ for at associere DK med et forestillet fællesskab. Betegneren ‘selvbestemmelse’ begrundes med, at DK er bygget på et ‘fundament af frihedsrettigheder’. Disse forhold ækvivaleres igen med, at DK er: ”..Et demokratisk velfærdssamfund, hvor den enkelte har frihed og muligheder”. Distinktionen ‘frihed’ understreges flere gange og lines som det første op. For 10 år siden; i HP 2009, blev begrebet ‘frihed’ nærmere udspecificeret:

Demokrati, ånds-, ytrings- og trosfrihed, lige pligter og rettigheder for alle uanset køn og hudfarve og respekten for lovgivningen i almindelighed er nogle af de grundlæggende værdier og spilleregler...(Reg. 2009: 4).

Frihed blev altså i 2009 defineret som noget, der indeholdt ånds-, ytrings- og trosfrihed. I HP 2016 italesættes friheden som det mere abstrakte et fundament af frihedsrettigheder. I dag forekommer

fremhævelsen af frihedsrettigheder tvetydigt, fx. set i lyset af det nylige hijab-forbud. Det leder mig til at foretage et nedslag i begrebet frihed, som i denne kontekst henviser til den 'kontrakt', som hvert individ har med staten i et moderne, demokratisk samfund. Individet gives frihed til alt inden for lovens rammer, og forhindres kun i det, som lovene eksplicit forbyder (Webb 2009: 308). Den modsatte distinktion af frihed er ufrihed i en eller anden form; i den alleryderste konsekvens slaveri.

'Åndsfrihed' henviser til, at forskellige opfattelser og holdninger kan diskuteres i åbenhed, og 'ytringsfrihed' er retten til frit at udtrykke sin mening uden forudgående godkendelse (modsat censuren). Vi synes som danskere, at vi kan noget særligt med ytringsfriheden, men ytringsfriheden er tilsyneladende ikke ensbetydende med lige muligheder for at komme til orde. Islamforsker Signe Jørgensen har undersøgt muslimers muligheder for en positiv selvfrestilling og fundet den stærkt begrænset, fordi minoritetens selvfrestilling udstikkes af majoritetens normativitet og forforståelser. Minoriteten 'muslim' tildeles i stigende grad en anderledes, afvigende og negativ identitet (Galal al et al. 2010: 5; Dalgaard-Nielsen 2010: 802). Strukturelle mekanismer og fastlåste forforståelser afgrænser tilsyneladende muslimers muligheder for at ytre sig på lige fod med andre. Ytringsfriheden angår også retten til at være kritisk i sine ytringer, hvilket HP 2016 ekspliciterer i dette uddrag:

I et demokratisk samfund har borgerne ret til at ytre sig kritisk og vælge deres egen tilværelse indenfor rammerne af lovgivningen. Ekstremistiske grupperes aktiviteter kan være fuldt lovlige. Der kan være tale om foreninger, klubber eller religiøse samfund, som anvender demokratiske midler til at få indflydelse og påvirke andre grupper og individer i det omkringliggende samfund (Reg. 2016: 6).

Det er en konkret formulering af 'kontrakten' mellem stat og borger; enhver borger har ret til at ytre sig kritisk og vælge sin egen tilværelse indenfor lovens rammer. Imidlertid synes teksten at være mistænksom overfor radikale stemmers brug af demokratiske midler, det italesættes næsten som en manipulerende affære; hensigten er *at få indflydelse og påvirke andre*. Også næste citat illustrerer den samme mistænksomhed overfor radikale grupperes brug af demokratiske metoder:

Det er vigtigt at være opmærksom på, at ekstremistiske grupperes aktiviteter kan være fuldt lovlige; nogle bruger endda bevidst demokratiske metoder til at opnå indflydelse. Men udbredelse af had mod demokratiet, det danske samfund eller bestemte grupper kan og bør modsiges og aktivt modarbejdes (Reg. 2009: 9).

Teksten 'stritter' med ambivalens. Henvisningen til, at *'nogle bruger endda bevidst demokratiske metoder'* og den efterfølgende tilknytning til *'udbredelse af had'* hentyder om, at valget af en demokratisk tilgang opfattes som et manipulerende og lusket tiltag; som et skridt på vejen til noget med en ond hensigt. Mere teoretisk kan man sige, at det vante forhold mellem betegner/betegnet har skiftet plads: demokratiske metoder, som normalvis ækvivaleres med 'the good guys' (ikke-ekstremister) bruges pludselig af 'the bad guys' (ekstremister).

Trosfrihed er beskyttelsen af retten til at vælge, skifte eller forlade sin religion, herunder også retten til at udtrykke sin tro. Her træder et paradoks selvfølgelig tydeligt frem. 'Burka-loven' blev som bekendt vedtaget 1. august 2018 og diskussionen har inden kørt i årevis. Så når betegneren 'frihed' bruges 15 gange i HP 2016 i den løbende fortælling om 'dannelse til frihed og folkestyre', så underløbes fortællingen af det faktum, at den danske lov kriminaliserer bestemte former for påklædning, som muslimske kvinder bærer i forbindelse med deres religiøse tilhørsforhold. De begrænses dermed i deres frihed til at udøve og udtrykke egen religiøsitet. Når handlingsplanerne italesætter DK som et samfund med en høj grad af individuel 'frihed', så marginaliseres de ovenstående forhold. Friheden er ikke lige fri for alle, og der er tilsyneladende sket et skred i 'fundamentet af frihedsrettigheder' siden 2009; vi er begyndt at give køb på ånds- og trosfriheden. Danske værdier overruler 'de andres' værdier.

Tæt op af frihed ligger lighed, og teksterne bærer generelt præg af en lighedstænkning, som jeg vil knytte et par kommentarer til. Der er referencer til 'lige rettigheder for alle' (Reg. 2009: 4), 'sammenhængskraft' og 'frihed, demokrati, tryghed og selvbestemmelse for det enkelte menneske' (Reg. 2016: 3). 'Lighed' artikuleres som en grundlæggende værdi, men forskningen peger på, at forestillingen om DK som et ligeværdigt samfund ikke holder. Obaidis survey-undersøgelse af 700 muslimer viste fx., at mange har personlige oplevelser af ulighed, diskrimination og eksklusion (Obaidi et al. 2017: 15). Een af de adspurgte muslimer satte disse ord på: *"..many danes see us as an undesirable element in the Danish society..[.]. For them we will always be an unwanted and excluded group of people"* (Obaidi et al. 2017: 23). Segmenter af muslimer føler sig ikke accepteret på lige fod med andre, hvilket faktisk blev italesat i HP 2009:

Undersøgelser peger på, at mange praktikkonsulenter har oplevet eksempler på, at der sker diskrimination i forbindelse med tildelingen af praktikpladser. Omfanget og karakteren af diskriminationen skal afdækkes med henblik på udarbejdelse af konkrete

initiativer for at komme problemet til livs. Denne indsats iværksættes hurtigst muligt
(Reg. 2009: 15).

At det er ‘mange praktikkonsulenter’ som har oplevet diskrimination i forbindelse med tildeling af praktikpladser, antyder et problem af en vis størrelse⁵. Det kunne være sådanne emotionelle dynamikker, som fx. Obaidi udpeger som oplagte for nærmere udforskning (Obaidi et al. 2017: 21). Muslimers mulige oplevelser af eksklusion og diskrimination er imidlertid ikke siden blevet italesat i de efterfølgende handlingsplaner mod radikaliserings og ekstremisme (dermed ikke være sagt, at de oprettede tiltag ikke kører videre under andre former).

Endelig knyttes demokratiet DK til betegnelsen ‘fornuft’, hvilket fx. kan aflæses af citatet her:

Der etableres i tilknytning til den Nationale Alliance mod online-radikalisering et civilsamfundsdrivet korps af digitale fornuftsstemmer, som skal opsøge og engagere sig kritisk i relevante fora, indgå i dialog og udfordre ekstremistiske synspunkter (Reg. 2016: 28).

Udfordringen handler tilsyneladende om at overbevise om, at demokratiske værdier er det eneste fornuftige valg. At det forholder sig sådan, er en iboende selvfølge i teksten; noget som der slet ikke stilles spørgsmålstegn ved. Det ligger desuden implicit, at de radikaliseringsstruede/radikaliseredes valg af en evt. ekstremistisk tilknytning er ‘ufornuftigt’, umodent, ureflekteret, styret af noget ikke-kognitivt - af en ideologisk ‘virus’, af manglende tilværelsesforankring, sårbarhed, gruppepres, en snu radikaliseringsstrategi. Radikalisering anses ikke som et valg, der er drevet af logik. Flere forskere er imidlertid enige om, at man med det afsæt overser betydningsfulde sociale, diskursive og politiske sammenhænge (Gemmerli 2015: 4; Boserup 2016: 57; Bjørgo 2016: 752). Men meningshorisonten begynder og ender tilsyneladende med demokratiet; vi har ikke fantasi til at forestille os, at nogen skulle synes bedre om andre måder at leve på.

Værdien af den demokratiske styreform fungerer desuden som afsæt for, og retfærdiggørelse af, nødvendigheden af forebyggelsesindsatsen, således som her, hvor man tydeligvis trækker på trusselforskningen:

⁵ Det skal anføres, at denne regering i juli 2010 udgav en HP udelukkende rettet mod diskrimination; ‘Handlingsplan om etnisk ligebehandling og respekt for den enkelte’.

..Men når ekstremistiske personer eller grupper benytter eller legitimerer trusler, pres, chikane, hærværk, vold eller terror for at fremme et politisk mål, udgør det en klar trussel for vores sikkerhed, samfundsform og levevis. Ekstremistiske miljøer, der aktivt modarbejder grundlæggende demokratiske værdier om frihed og folkestyre, medvirker også til at undergrave sammenhængskraften i samfundet (Reg. 2016: 6).

Opsummerende kan jeg notere mig, at der i teksterne generelt indgår en række begrebspar: frihed/ufrihed, lighed/uretfærdighed, tryghed/risici, muligheder/begrænsninger, rettigheder/lovløs, fornuft/ufornuft etc. Første del af hvert begrebspar er distinktioner, som ækvivaleres med demokrati og de er klart den valoriserede del; værdier, som er værd at kæmpe for. De 'frasierte' andetheder; ufrihed, uretfærdighed, begrænsninger osv. ligger som en apriorisk del af teksten og forsøger på subtil vis at antyde, hvor kaotisk livet ville være *uden* det fornuftige demokrati. Teksten synes at spille på en antydning af, at det (kun) er gennem demokrati, at man kan opnå trygge og fornuftige forhold, uagtet at fx. ufrihed, uretfærdighed og begrænsninger også kan findes i et demokrati (Diderichsen 2014: 142).

Imidlertid er der en række forhold, som marginaliseres; fx. at minoriteten muligvis juridisk set har den samme grad af ytringsfrihed som majoriteten, men i praksis skal et muslimsk individ trænge igennem majoritetens fordomme og en i forvejen ofte negativ kategorisering. At der tilsyneladende er nogle strukturelle og angiveligt relaterede problemer som fx. mange muslimske oplevelse af diskrimination og eksklusion, ignoreres. Andre udgrænsninger angår fx. ånds- og trosfrihed og lighed, som begge byder på specielle udfordringer for muslimer. Ytringsfrihed er tilsyneladende ikke et absolut. Man kan endda diskutere, om ikke værdier som ånds- og trosfriheden er i skred i disse år, bedømt ud fra HP 2009's pointering af ånds- og trosfrihed, en mere afdæmpet fremhævelse af frihedsrettigheder i 2016-planen og Burka-Loven i 2018. Den franske filosof Badiou hævder i forbindelse med vores fordømmelse af islamiske fundamentalisters holdninger, at "*...there can be 'no freedom for the enemies of freedom'..*". Med andre ord, så angår menneskerettigheder og etik angår mest dem, som ligner os selv (Webb 2009: 311).

Sagt med andre ord, så 'passer' betegnere som frihed og lighed ikke 100 % til det betegnede; DK. Når DK fremhæves som et land med lighed og basale frihedsrettigheder, så er det ikke en ubetinget, konsistent sandhed, men måske snarere en politisk hegemonisering. I diskursteoriens terminologi kalder man med et velvalgt ord en sådan konstruktion for en myte (Winther & Phillips 2013: 52). 'Demokrati' udgør uden tvivl den markerede forskel; de 'briller', som vi betragter alt igennem.

4.2.2. De negative kræfter

Efter at have indkredset teksternes normative meningshorisont og identificeret den markerede forskel, følger jeg i dette afsnit italesættelsen af problemet radikaliserings. Radikaliserings udgør den sociale antagonisme, som teksten på subtil vis synes at 'måle' op imod den mytiske fremstilling af demokratiet DK. Min intention er på samme vis at analysere betydningskonstruktionen af begrebet radikaliserings; dekoble betegner og betegnet i forhold til de steder i teksten, hvor den forekommer inkonsistent og modsætningsfyldt. Jeg slår i dette afsnit ned på nogle særlige begreber, der i handlingsplanerne ofte ækvivaleres med radikaliserings; 'parallelsamfund' og 'had'. Med 'demokrati' som den afgørende forskelssætning i kommunikationen (Diderichsen 2014: 142), vil jeg her være særligt interesseret i, hvilke forhold som udgrænses til fordel for det demokratiske mulighedsrum. Jeg starter med at undersøge et tidligere fremstillet citat, her i forkortet udgave:

Danmark er et af de mest trygge lande i verden..[.].Men negative kræfter fra ekstremistiske miljøer, både i og udenfor landet, udfordrer sikkerheden og sammenhængskraften i det danske samfund (Reg. 2016: 3).

Jeg studser over formuleringen *de negative kræfter fra ekstremistiske miljøer*, som findes *både i og udenfor landet*. Hvad henviser betegneren 'de negative kræfter' her i landet nærmere bestemt til? Det er klart, at 'negative kræfter' først og fremmest handler om en den reelle terrortrussel, som fx. forklares i CTA's trusselsvurdering, som i komprimeret form er med i HP 2016:

Danmark står over for en alvorlig terrortrussel fra radikaliserede og voldsparate personer og miljøer. Dette kom på tragisk vis til udtryk ved angrebene i København den 14. og 15. februar 2015, hvor to civile blev dræbt, og flere betjente blev såret. Angrebene i København viste os den trussel, der kan udgå fra radikaliserede unge, der griber til vold (Reg. 2016: 10).

Radikaliserings og ekstremisme knyttes her til betegnere som 'terrortrussel', 'drab', 'tragedie' og 'vold'. Og til en bestemt, defineret terrorhændelse, som efterlod sårede og dræbte; angrebet i København i feb. 2015. Denne begivenhed bliver i konteksten til en flydende betegner, som er med til at forstærke truslen og minde læseren om, at det rent faktisk er sket og at det er sket her. Begivenheden fungerer som en flydende betegner ved på en meget konkret og nærværende måde at sandsynliggøre, at 'det kan ske igen'. De flydende betegnere udgøres fx. af *undergrave, nedværdigende, negative kræfter, ønsker vold, had og undertrykkelse, udnytter, spreder had, entydige og negative*

fremstillinger, belastede og isolerede. De anvendte narrativer tegner et billede af radikaliseringskræfter, der truer vores velfærd, frihed og sikkerhed. Trusselsbilledet understøttes af forskningen. Den danske forsker Hemmingsen fra DIIS anfører i 2010, at den islamiske ekstremisme i dag anses for at være den største anti-demokratiske, anti-vestlige og voldelige bevægelse på globalt plan (Hemmingsen 2010: 11). At radikaliseringskræfter er farligt og udgør en trussel er hævet over enhver tvivl.

Truslen knyttes imidlertid ikke kun til personer, men til miljøer: *'fra radikaliserede og voldsparate personer og miljøer'*. Alle handlingsplaner henviser til bestemte miljøer i forbindelse med radikaliseringskræfter, og de negative kræfter finder tilsyneladende deres nodalpunkt i nedenstående citat:

Ekstremistiske miljøer, der aktivt modarbejder grundlæggende demokratiske værdier om frihed og folkestyre, medvirker også til at undergrave sammenhængskraften i samfundet. Det er skadeligt, når der opstår parallelsamfund med egne normer og regler, som ikke er forenelige med vores fælles værdier. Og det bidrager til splittelse, polarisering og utryghed, når ekstremistiske miljøer spreder had mod demokratiet eller bestemte befolkningsgrupper (Reg. 2016: 6).

Nodalpunktet er lig 'parallelsamfund', som direkte sidestilles med 'ekstremistiske miljøer', som *"..aktivt modarbejder grundlæggende demokratiske værdier"*. Kæden indholdsudfyldes af betegnelser som fx. 'skadeligt', 'egne normer og regler', 'polarisering', 'utryghed' og 'had'. Parallelsamfundet ekspliciteres som et samfundsundergravende sted med egne normer og regler, og italesættes som en trussel mod sammenhængskraften i det kulturelle og nationale fællesskab. Som et rugested for kommende terrorister. Det leder mig til at lave et nedslag i betegnelsen 'parallelsamfund', som umiddelbart synes at være et væsentligt element i betydningskonstruktionen af radikaliseringskræfter.

Religionssociolog Anna Mikaela Freiesleben skrev i 2016 en Phd.-afhandling om parallelsamfund, og hun fandt, at begrebet 'parallelsamfund' for første gang introduceres i en dansk, sociologisk kontekst i 1971 af kultursociolog Peter Duelund, som anvender det som en positiv betegnelse for et utopisk og alternativt samfund. I 90'erne begynder begrebet at blive indskrevet i indvandringsdiskussionerne (Freiesleben 2016: 70). I 1998 konstrueres parallelsamfundet for første gang som en dystoni; altså som en negativ fremtidsvision i forbindelse med en kronik af Mogens Camre (ibid.: 81). I dag fremstilles parallelsamfundet ofte som en frivillig segregering fra majoritetssamfundet; man har altså konstrueret en (vellykket) diskurs om, at de (muslimske) beboere frivilligt har trukket sig og at

de ikke ønsker at have noget med den danske stat at gøre (ibid.: 94). Man kan argumentere, at det historisk set ikke er usædvanligt, at immigrantsamfund af alle nationaliteter og forskellig religiøs observans etablerer deres egne enklaver i værtslandet (Franz 2007: 90). Mange storbyer har fx. bestemte områder, hvor folk af samme etnicitet samler sig. Muslimer tillægges imidlertid en specifik modvilje mod at blive integreret med det omgivende samfund, her formuleret i en artikel af en kendt amerikansk terrorforsker i 2007:

However, what is new within the communities of Muslim youth in Western Europe is that these parallel societies include individuals who are proud of their isolation, purist and traditional, and often contemptuous of the European host society (Franz 2007: 91).

Den opfattelse betyder, at man kan lægge ansvaret for segregeringen på minoritetens skuldre; integrationen har fejlet, men det er fordi minoriteten har fejlet i at lade sig integrere (Freiesleben 2016: 138). Det lykkedes desuden regeringen i 2012 at få ekspanderet diskursen til også at rumme en opfattelse af, at parallelsamfund er lig med parallelle retsopfattelser (ibid.: 86). At det diskursive projekt er lykkedes fremgår fx. af følgende citat fra HP 2016:

Regeringen og Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti indgik den 31. maj 2016 en aftale om initiativer rettet mod religiøse forkyndere, som søger at undergrave danske love og værdier og understøtte parallelle retsopfattelser (Reg. 2016: 25).

Parallelsamfund tillægges tilsyneladende nogle fælles karakteristika: det er hjemsted for etniske grupper (læs muslimer), som ikke vil integreres, men modsat arbejder for en parallel retsopfattelse (læs sharia), hvorfor parallelsamfundet opfattes som en trussel mod sammenhængskraften. 'Parallelsamfund' er altså ikke et objektivt og neutralt begreb, men snarere en politisk konstruktion med en række negative konnotationer, hvis binære distinktion er sammenhængskraften (Freiesleben 2016: 100). Nogle af de danske terrorforskere peger i tråd hermed på, hvordan parallelsamfundet af myndighederne konstitueres som 'at-risk communities' (Hemmingsen 2015: 39; Lindekilde 2015: 434). Konstitueringen gælder over en bred kam parallelsamfund, ghettodannelse og ikke-integration; således som det ekspliciteres i HP 2014:

Ekstremistiske kræfter kan i nogle tilfælde have gode vækstbetingelser i subkulturer og parallelsamfund, hvor adfærdsnormer og værdier er isoleret fra omgivelserne..(..)..Regeringen har..(..)...givet kommuner og boligorganisationer en række

redskaber til at bekæmpe ghettodannelse..(..)..Dele af initiativerne kan medvirke til at bremse ghettodannelse og dermed imødegå en radikaliserings (Reg. 2009: 21).

I indledningen til HP 2016 lyder forklaringen sådan:

Vi skal dæmme op for ekstremistiske miljøers negative indflydelse i lokalmiljøer og på sociale medier for at værne om vores trivsel, tryghed og velfærd. Vi skal fremme børn og unges selvstændighed, demokratiske dannelse og kritiske kompetencer, fordi det kan medvirke til at øge modstandskraften over for radikaliserings[..]..Den indsats og de initiativer, der beskrives i denne handlingsplan, skal derfor ses i sammenhæng med en række andre indsats, herunder indsatsen mod terror, men også kriminalitetsforebyggende og sociale indsats, herunder integrationsindsatsen i Danmark (Reg. 2016: 6).

Man fremhæver subkulturen, parallelsamfundet, det 'lokale miljø' og integrationsindsatsen. Radikalisering og integration gives det samme referencepunkt; ghettoen eller parallelsamfundet, og i følge Freiesleben har den dystoniske opfattelse af begrebet 'parallelsamfund' som et truende scenarie opnået næsten fuldstændig hegemoni. Parallelsamfundet ækvivaleres altså med et trusselsbillede af 'de andre', der undergraver og opsplitter samfundet (Freiesleben 2016: 90). Den opfattelse er gledet ind i sproget som en selvfølgelighed (ibid.: 95). Det betyder, at anvendelsen af begrebet 'parallelsamfund' lægger til trusselsbilledet af muslimer som afvigende, anderledes og negative (Galal et al. 2010: 5).

Det rejser spørgsmålet om der er en bevist sammenhæng mellem ikke-integration og radikaliserings. Jeg fandt ikke noget om en sådan forbindelse i min afdækning af state of the art, men jeg søgte heller ikke specifikt med det for øje. Da jeg på dette fremskredne tidspunkt i specialeforløbet søgte efter forskning, der kunne bekræfte en sammenhæng mellem ikke-integration og radikaliserings, stødte jeg på en amerikansk undersøgelse, som i 2016 var ude i samme ærinde. Konklusionen lyder:

Firstly, while the notion of failed integration features prominently across lay discourses, academic literature and policy strategies, in concrete reality it plays "at best, a background or distal factor" in relation to the process of radicalization, "and then not a necessary one," to quote a Youth Justice Board's report (2012, p. 26). Second, to attempt to explain or understand radicalization as a consequence of simple causes and direct pathways is not only naive but also dangerous (Rahimi & Graumans 2016: 48).

Professor Rahimi & Graumans hævder, at forsøget på at etablere kausale relationer mellem integration og radikaliserings i bedste fald er en baggrundsfaktor. Hvis ikke-integration spiller en rolle, er det en meget lille rolle i det samlede billede. Men diskursivt er der gennem mange år skabt en nær relation mellem radikaliserings og ikke-integration, mellem radikaliserings og parallelsamfund; hvor parallelsamfundet udråbes som en potentiel trussel. Der bor mange muslimer disse steder, og de konstrueres diskursivt som mulige fjender af folket (Erslev-Andersen i DIIS 2009: 8). Man kan sige, at de på visse punkter sikkerhedsliggøres; det betyder at forskellige former for ellers grundlovssikrede rettigheder fremstår som legitime at regulere, fordi der jo eksisterer en konkret terrortrussel; en reel trussel mod landets sikkerhed (Raffnsøe et al. 2009: 280). Det er i hvert fald tydeligt i det nedenstående citat, at man sonderer mellem den 'almindelige' kriminalitet (som man tilsyneladende er bange for at overse) og den radikale kriminalitet:

På grund af myndighedernes fokus på at afdække sikkerhedstrusler kan der være en risiko for, at "almindelig" kriminalitet i nogle tilfælde ikke retsforfølges (Reg. 2016: 30).

Den radikale kriminalitet fremstilles som mere vigtig end anden kriminalitet, fordi den angår vores generelle sikkerhed.

Erslev-Andersen påpeger, at grupper, som er et problem i forhold til integration, ikke nødvendigvis er et problem i forhold til terror. Obaidi italesætter den kollektive følelse af vrede, som det tilsyneladende skaber at være udpeget som 'an undesirable element', som een af muslimerne i Obaidis phd.-afhandling udtalte (Obaidi et al. 2017: 23). Beskrivelsen af sådanne følelser understøttes af mange af mine kilder (Lindekilde & Bertelsen 2015: 35; McCauley & Moskalenko 2017: 208; McAllister & Schmid 2011: 210). Det at føle sig mere eller mindre udstødt som borger kan transformere en politisk utilfredshed om til en stærkere identifikation med Islam (Bjørge 2016: 752; Gemmerli 2014A: 10; Boserup 2016: 57). Og trigge opfattelsen af, at vesten er i krig med Islam (Lindekilde 2010: 15; McCauley & Moskalenko 2017: 208).

Andre betegnelser, der ofte knyttes til radikaliserings, er 'had' og 'vold'. Radikaliserings ækvivaleres ofte med den negativt valoriserede betegnelse 'had'; fx. i nogle af de første linjer i indledningen: "...Vi skal målrettet bekæmpe de kræfter, der ønsker vold, had og undertrykkelse..." (Reg. 2016: 3). I HP 2014 lyder det sådan: "...Alle har et personligt ansvar for at bidrage positivt til det samfund, de er en del af. Intet kan retfærdiggøre, at man udøver voldshandlinger eller spreder had mod bestemte grupper i samfundet..." (Reg. 2014: 8). Analytisk set er det svært at vide, hvad der menes med det

abstrakte 'had'; er det fx. en reference til terrorisme, er det ytringen af ikke-demokratiske holdninger, er det at gøre sig forestillinger om en anden samfundsorden? I følge Sociologisk leksikon angår had 'en intens følelse af vrede og fjendtlighed'. Hadforbrydelser foregår med udgangspunkt i den andens identitet og retter sig ofte mod stigmatiserede grupper. Had medieres og stimuleres gennem sociale processer og er styret af affekt snarere end af kognitive og rationelle processer. I denne kontekst antages hadet at være rettet "*..mod demokratiet eller bestemte befolkningsgrupper*" (Reg. 2016: 6). Og/eller "*..had mod vores demokratiske fællesskab og intolerance over for andres synspunkter, frihed og rettigheder*" (Reg. 2014: 4). Radikalisering - og i øvrigt religiøse argumenter, som vi ikke er vant til at diskutere - ækvivaleres med noget, som er affektivt, irrationelt, 'ufornuftigt'. Som den diametrale modsætning til velfærdssamfundets rationalitet, lov og orden.

Betegneren 'vold' har jeg tidligere været lidt inde omkring i forbindelse med definitionen af radikaliserings/ekstremisme i HP 2016. Den centrale placering af betegneren 'vold' sætter spotlight på den voldelige del af radikaliserings, uagtet at forskningen viser, at kun 1% af dem med ekstremistiske holdninger rent faktisk ender med at engagere sig i voldelige aktiviteter (McCauley & Moskalenko 2017: 212). Man kan sige, at betegnerne som 'vold' og 'had' i forbindelse med radikaliserings/ekstremisme ikke er en usand kobling, men det er også et pluralistisk fænomen. Man vælger et eksplicit fokus på den voldelige & irrationelle anden, ikke fx. på den politiske, rationelle/irrationelle & voldelige anden, hvilket i følge Hemmingsen kan betyde, at man afskærer sig fra andre tilgange:

If we see radicalization solely as an individual matter, as irrational and as the result of misunderstandings, there is a risk that we ignore responses that might prove productive (Hemmingsen 2015: 37).

Kilden til hadet kobles sammen med 'hadprædikanten'; den religiøse forkynder. 'Hadprædikanter' er nævnt hele 24 gange i HP 2016. Nedenstående uddrag fra HP 2016 henviser til en særlig aftale, som er oprettet i maj 2016 kun med henblik på de religiøse forkyndere:

..en aftale om initiativer rettet mod religiøse forkyndere, som søger at undergrave danske love og værdier og understøtte parallelle retsopfattelser. Aftalen omfatter nye tiltag indenfor tre overordnede temaer: 1) fratagelse af offentlig anerkendelse, 2) forhindre indrejse af hadprædikanter og 3) sanktioner (Reg. 2016: 25).

Religiøse forkyndere ækvivaleres med betegnerne som 'undergravende aktivitet' og 'understøtte parallelle retsopfattelser' og 'had'. Den religiøse forkynder underviser i Islam, og vi synes her at

nærme os et svar på, hvad de negative kræfter og 'hadet' nærmere bestemt relateres til. I HP 2014 angives det fx., at ”..nyere sager i DK indikerer, at personer med autoritet i miljøerne ofte har stor indflydelse på radikaliseringen og rekrutteringen” (Reg. 2014: 6). De religiøse forkyndere konstrueres altså som landsforrædere; som puppetmastere, der trækker i trådene og overbeviser sårbare og vildledte unge muslimer om en anden ordens herligheder og den voldelige, men nødvendige, vej dertil. Hvor det er demokratiet, der slås op som det rationelle, det fornuftprægede, det indlysende, tolker jeg det sådan, at teksten hentyder til Islam som den egentlige, onde radikaliseringsfaktor. Min Derrida-inspirerede læsning peger på flere forhold, som er udgrænsede i teksten, og en forskelstænkning, som valoriserer den vestlige tankegang med 'demokrati' som den eneste rigtige styreform og levevis fremfor 'Islam', som implicit tilgås ud fra en relativ ensidig perspektivering. 'Had' ækvivaleres med radikale udøvere af den islamiske forkyndelse, men også anerkendte, herboende imamer underlægges strenge kontrolkrav i forhold til handlinger og forkyndelser, og moskeer og brugere holdes under skarpt opsyn:

Der skal stilles tydeligt krav til de pågældende om, at vedkommende skal udvise en adfærd, der ikke gør den pågældende uegnet eller uværdig til at udøve offentlig myndighed...[...]. Der skal gennemføres en opdateret undersøgelse af moskéer i Danmark i stil med den kortlægning, der blev udført i 2006, som vil gøre det muligt at få et videnskabeligt baseret, tidssvarende overblik over, hvordan moskéerne i 2016 er organiserede, samt detaljerede oplysninger om, hvem der kommer i moskéerne (Reg. 2016: 25).

Det tyder på en grundlæggende mistænksomhed og mulig forskelstænkning overfor Islam, som formentlig ikke er atypisk i den vestlige etnocentrisme. Hvorvidt den er berettiget eller ej er ikke mit ærinde. Jeg kan konstatere, at der er en mistænksomhed, og at 'årsagen' til radikalisering på den måde er placeret.

4.2.3. Sammenfattende bemærkninger

Afslutningsvis vil jeg opsummere de centrale pointer fra min dekonstruktive læsning: DK associeres med et forestillet fællesskab bygget på et fundament af frihedsrettigheder, som imidlertid ikke virker på samme vis for alle; fx. kriminaliseres visse muslimske udtryk for religiøst tilhørsforhold og vi er mistænksomme overfor fundamentalisters brug af demokratiske metoder. Med andre ord angår ytringsfriheden tilsyneladende mest dem, som ligner os selv (Webb 2009: 311).

Parallelsamfund er et politisk opfundet begreb (Freiesleben 2016: 81), som konstituerer beboerne som potentielle ekstremister (Hemmingsen 2015: 39; Lindekilde 2015: 434), desuagtet at en mulig sammenhæng mellem manglende integration og radikaliserings muligvis aldrig er bevist (Rahimi & Graumans 2016: 48). Tværtimod kan det være en farlig sammenligning at drage, fordi det føjer til en kollektiv følelse af vrede (Obaidi et al. 2017: 23; Lindekilde 2010: 15; McCauley & Moskalenko 2017: 208). Fremstillingen af parallelsamfund/subkulturer/ghettodannelser som steder med 'gode vækstbetingelser for ekstremisme' og 'isolerede adfærdsnormer og værdier' (Reg. 2009: 21) er med til at reproducere integrationsdiskursen om muslimer som en 'farlig andethed' og legitimere højrefløjens diskurs om islam og muslimer som et generelt trusselsproblem. Parallelsamfundsdiskursen medvirker til at skabe og opretholde et skel mellem 'os' og 'dem'.

Nogle af de vigtigste forhold, som teksterne marginaliserer, synes at være at radikaliserings i følge forskningen måske snarere skal tilskrives politisk utilfredshed end ideologisk irrationalisme (Bjørge 2016: 752; Gemmerli 2014A: 10; Boserup 2016: 57). Franz formulerede allerede i 2007, at "...*Europe's current Islamic alienation, however, is more about Marx than Mohammad or bin Laden*" (Franz 2007: 90). Det er altså mere om uretfærdige samfundsforhold end religion, hvilket betyder, at der er en del kontekst på strukturniveau, som ikke italesættes; fx. den kollektive vrede (Obaidi 2018: 2; Gemmerli 2015: 4; Boserup 2016: 15). Desuden udgrænses det fuldstændig, at sammenhængen mellem manglende integration og radikaliserings *ikke* er kausalt bevist (Rahimi & Graumans 2016: 48; Erslev-Andersen i DIIS 2009: 8; Sageman 2009: 3).

Luhmanns tese om iagttagelse: "...*at iagttagelse er at mærke noget inden for rammen af en forskel*" (Andersen 1999: 109) sættes i min empiri tilsyneladende mellem 'demokrati' og 'Islam'. Vi 'ser' med vores demokratiske briller demokratiet som det eneste rigtige, og den politiske kritik, som også ligger i radikaliserings, ignoreres i vidt omfang. Radikaliserings ækvivaleres i stedet hovedsageligt med 'had', det enkeltes individs voldelige handlinger, men også med Islam på en usagt måde. Islam bliver en tom betegner for alt det onde. Det er noget, som aldrig italesættes direkte - faktisk bruger HP 2016 ikke engang denotationen 'muslim' - men udtryk som 'negative kræfter' og 'had-' forekommer at være meget klare referencer til fx. parallelsamfund og i den yderste konsekvens til Islam. Billedet af radikaliserings synes derfor på flere områder at fremstå som ensidigt og unuanceret, og tilgangen til radikaliserings trækker mere og mere på en logik, som Hemmingsen ville kalde 'mindre sofistikeret' (Hemmingsen 2015: 35). Dermed er vi måske ikke helt ovre i, men i hvert fald på vej mod en ækvivalenslogik. 'Fjende-opfattelsen' tegnes i HP 2016 skarpere op end tidligere med udtryk som 'fremmedkriger' og 'hadprædikanter'. Konsekvenslinjen bliver strammere for hver

plan. Og de komplekse, kontekstafhængige forklaringer i relation til fænomenet radikaliserings, som forskningen i stigende grad gør opmærksom på (Gemmerli 2014A: 10; Boserup 2016: 57) nedtones i HP 2016, hvor man er gået tilbage til en enkel og intentionel individ-forklaring i tilgangen til og definitionen af radikaliserings (Reg. 2016: 7).

4.3. Den hegemoniske analyse

Denne analyse består af to diskursanalyser, hvor jeg ved hjælp af Laclaus diskursteoretiske begreber forsøger at dechiffrere hvilke diskurser, der er på spil i teksterne i forhold til de to resterende iagttagelsepunkter; kategorisering af subjekter og løsningsforslag. Det er to relativt korte analyser, som har fokus på at samle de forskellige 'kæder' i materialet, som til slut indgår som bidrag i den opsummerende konklusion på hele analysedelen. Min ledeforskel er her diskurs/diskursivitet, og analysen konditioneres dels af de diskursteoretiske begreber, dels af ækvivalenslogikken, som er med til at 'forklare' diskursens mulighedsrum.

4.3.1. Kategorisering af subjekter

Subjektet interPELLERES tilsyneladende i tre overordnede positioner. Først og fremmest er der et 'ideal-subjekt'; som positioneres som selvstændige unge med kritiske kompetencer og demokratisk dannelse (Reg. 2016: 3). Det er sådan, som vi gerne ser den næste generation af (muslimske) unge. Den næste position tildeles eller påtages af unge, som af forskellige årsager er i risiko for at "*..lade sig besnære af ekstremistiske budskaber*" (ibid.: 3). Det er en tvetydig position, som rummer flere forskellige muligheder, flere forskellige identiteter, som igen udløser forskellige handlingsstrategier. Endelig er der den radikaliserede position, som fx. kan være hjemvendte Syriensfrivillige, fremmedkrigere og terrordømte (ibid.: 7). Også her er der forskellige underpositioner; har man været i Syrien som samarit, kriger eller kok?

Målet for de forebyggende indsatser er den unge, der er forberedt til 'et samfund med frihed og folkestyre' (ibid.: 14). De er rustet "*..med demokratiske, kritiske og sociale kompetencer og dermed modstandskraft over for udvikling af risikoadfærd, der kan føre til radikaliserings*" (ibid.: 17). De kan gennemskue og modstå propaganda og ekstremistiske budskaber. Nodalpunktet eller mesterbetegneren kunne være *modstandsdygtig*, og denne kategori ækvivaleres med begreber som 'forebygge udvikling af risikoadfærd' og 'demokratisk dannelse' (ibid.: 16) og en række af flydende, positive betegnelser som fx. 'aktivt medborgerskab', 'i trivsel' (ibid.: 16) og 'kritiske og sociale kompetencer' (ibid.: 17), som knytter an til nodalpunktet *modstandsdygtig* og tilfører diskursen en række

positive konnotationer. Mange af indsatserne i HP 2016 går således på at ‘opdrage’ de (muslimske) unge til et kritisk og demokratisk beredskab (ibid.: 21). Selve tilgangen trækker på en eksplicit neo-liberalistisk diskurs; individet skal via omsorgsfuld ledelse hjælpes til at lede sig selv i en progressiv og ‘fornuftig’ retning (Lindekilde 2015: 430).

Den næste position interPELLERES af unge, som betegnes som ”..*personer i risiko for radikaliserings*”. Det kan dreje sig om individer, som er i kriminelle miljøer, fængsler, sikrede institutioner og asylcentre, men de findes også i det kommunale regi (Reg. 2016: 7). Der kan opspores to positioner inden for denne kategori, som synes at trække på gammelkendte diskurser i det kriminalpræventive arbejde; den ‘hårdkogte kriminelle’ og den ‘utilpassede unge’. Disse to prototyper afspejles i alle tre planer, her eksemplificeret via et citat fra 2009-planen og et fra 2016-planen:

På den ene side hurtige og konsekvente reaktioner over for de mest forhærdede bande-kriminelle og på den anden side forebyggende og kriminalpræventive tiltag over for de utilpassede unge, der endnu ikke er låst fast i en kriminel løbebane (Reg. 2009: 5).

Vi skal sætte hårdt ind over for ulovlige handlinger fra personer i ekstremistiske miljøer, men vi skal også sætte ind med målrettede exit-indsatser og resocialiserende tiltag, hvor der er vilje til forandring (Reg. 2016: 3).

Den ene position ækvivaleres med en kriminel løbebane (ibid.: 22) og betegnes som ‘kriminelle’, ‘forhærdede’, ‘voldsparate’ og ‘socialt marginaliserede’ (ibid.: 10). Denne position relateres med relativt hårdkogte kriminelle, som af samme grund tænkes at have lettere ved at crosse over til ekstremistisk kriminalitet (ibid.: 20). Ekstremismen udgør en form for kriminalitet, som måske endda byder sig til som en legitimerende og meningsfuld ramme omkring den kriminelle adfærd (Bertelsen & Lindekilde 2015: 31). Denne position tildeler jeg mesterbetegnelsen *hårdkogt*.

Den anden position ækvivaleres med betegnelsen som ‘utilpassede’, ‘psykisk sårbare’, ‘udsatte’ og igen ‘socialt marginaliserede’ (Reg. 2016: 10). Mesterbetegnelsen kunne her være *utilpasset*, og positionen knyttes til en forestilling om sårbare unge, som endnu ikke er ‘låst fast’ i kriminalitet. De kan ‘tilpasses’. Til denne position er tilknyttet et håb om, at de kan reddes, og de skal ”..*stoppes, så de ikke ender med at få indskrænket deres egne fremtidsmuligheder, bliver socialt marginaliserede og vender det danske samfund ryggen*” (Reg. 2014: 4). Afhængig af interPELLERING, kan der altså knyttes forskellige strategier; fx. ‘målrettede exit-indsatser og resocialiserende tiltag’ eller at der bliver sat ‘hårdt ind’. Det synes at være her, at manglen på konsensus repræsenterer en

grundlæggende praktisk udfordring. Hvornår hører man til i hvilken gruppe, og hvilke holdninger, ytringer, adfærd eller udseende bør vække bekymring? Hvordan ser 'vilje til forandring' ud, og hvornår er man kriminel, men alligevel ikke 'låst fast' i en kriminel løbebane? Der kan identificeres flere positioner, som den unge kan interPELLERES i. Denne kategori adresseres med forebyggelsestrekantens forebyggende indsatser, og i visse tilfælde under de indgribende indsatser.

Den tredje position ækvivaleres med involvering i voldelig militant islamisme. I dag kan man sige, at Regeringen har reduceret en tidligere mere nuanceret model; 'de udrejsende', som det hed i HP 2014, til een position. I dag kriminaliseres det som landsforræderi at deltage i væbnet konflikt mod de danske styrker (HP 2016: 19). Uagtet om man er kok, kriger, kone eller samarit, får man tilsyneladende tildelt positionen 'fremmedkriger'. Positionen knyttes til betegnelser som 'alvorlig terrortrussel', 'vold', 'kamperfaring', 'kontakt til ekstremistiske organisationer' og 'brutaliserede' (Reg. 2016: 10; Reg. 2014: 4). Mesterbetegnelsen kunne være *krigeren*, og forebyggelsestrekantens indgribende indsatser adresserer denne kategori.

4.3.2. Strategier til problemløsning

I denne analyse undersøger jeg betydningskonstruktioner og diskursive linjer i forhold til HP 2016's løsningsstrategier. Jeg trækker her på Lindekilde (2015), hvis analyse blandt andet bygger på en diskursanalyse af handlingsplanerne fra 2009 & 2014 og på mine egne foregående analyser.

Lindekilde betegner i 2015 radikaliseringsforebyggelsen som et område med to modstridende styringslogikker; en neoliberal logik og en sanktionslogik (Lindekilde 2015: 430). Sagt med andre ord; et omsorgsspor; baseret på neoliberale principper om hjælp til selvhjælp og et konsekvensspor, som i følge HP 2014 aktiveres, hvis man bliver dømt for ekstremistiske forbrydelser (Reg. 2014: 14). Man kan dog også forestille sig, at fx. tidligere Syriensfrivillige som man ikke 'kan finde noget på' bliver sanktioneret i et eller andet omfang, fx. via udrejseforbud (Reg. 2016: 19) eller økonomisk ved hjælp af tilbagebetalingskrav af offentlige ydelser under Syriensophold (ibid.: 30). Den særskilte plan mod hadprædikanterne er fx. også en del af konsekvenssporet.

Omsorgssporets kerne er først og fremmest det vigtige exit-program, som bygger på frivillighed og tilbud fra mentorkontakt til psykologsamtaler, lægehjælp og deltagelse i exitprogrammer (som inkluderer hjælp til fx. uddannelse, bolig, beskæftigelse m.m.). Målet er at støtte den unge til at løsryde sig fra det radikaliserede miljø ved hjælp af omsorg, engageret modspil, støtte, muligheder for selvudvikling etc. Overfor dette står konsekvenssporet, som er baseret på afskrækkelse og straf i

form af særlige tiltag som fx. trusler om inddragelse af pas, begrænset samvær med børn under 15 år og i værste fald opholdsretslige konsekvenser. Konsekvenssporet ækvivaleres med begreber som 'kriminalitet', 'efterretningsdrevne', 'trusselsbaserede indsatser' og 'voldelige ekstremister' (Reg. 2016: 15). Målet er ikke alene at afskrække og straffe, men at sikre den nationale sikkerhed og muligvis også til en vis grad at sikre, at folkets 'retsfølelse' i relation til fx. de syriensfrivillige tilgodeses (Lindekilde 2015: 436). Hvor omsorgssporet trækker på den neoliberale diskurs og en 'hjælp-til-selvhjælp'-ideologi, synes konsekvenssporet at relatere sig til trusselsdiskursens fokus på sikkerhed og den voldelige adfærd (Önnerfors & Steiner 2018: 2).

Strategiens nodalpunkt kunne for både omsorgs- og konsekvenssporet være *dialog*. Mentorarbejdet har afsæt i dialog, men netop dialogen kan også være farlig; fx. for den hjemvendte syriensfrivillige, som kan komme til at fortælle om forhold, hvor han selv eller nogle venner har deltaget i. Forhold, som man af frygt for sanktioner ikke har fortalt om. Og så kan billedet tilsyneladende ændre sig fra omsorg til konsekvens. Konsekvenssporet synes på den måde at indgå i et spændingsforhold med omsorgssporet, og mentor/ mentee skal begge agere mellem omsorgsbaserede interventioner, tillid, frivillighed og tiltag, som kan medføre retslige konsekvenser for potentielt de samme personer. Omsorgssporet synes imidlertid at være truet af konsekvenssporet, som både retorisk og i praksis strammes mere og mere med hver handlingsplan:

Der er behov for at sætte hårdere ind over for fremmedkrigere, kriminelle miljøer og indsatte i fængsler for at bekæmpe radikaliserings og imødegå nogle af de sikkerhedsmæssige udfordringer, der udspringer fra ekstremistiske miljøer (Reg. 2016: 26).

Samtidig artikuleres truslen fra radikaliserings som stigende, mere kompleks og alvorlig:

I kommuner, skoler, fængsler og asylcentre er der et stigende antal sager om bekymring for radikaliserings. Samtidig opleves sagerne ofte som mere komplekse og mere alvorlige end tidligere (ibid.: 7).

Omsorgs- og konsekvenssporets 'balance' synes at blive trukket i retning af ækivalenslogikken og den mere ensidige trusselsdiskurs; dels i kraft af retorikken, som i HP 2016 fx. udgøres af negativt ladede konnotationer som fx. 'hadprædikanter' (ibid.: 25) og 'fremmedkrigere' (ibid.: 30). Dels i kraft af en udhuling af frivillighedsprincippet i relation til exit-programmet: *"..det gøres til en betingelse for prøveløsladelse, at radikaliserede indsatte, der er dømt for terror mv., deltager aktivt*

og konstruktivt i et exit-forløb” (Reg. 2016: 31). Fokus er med andre ord på holdninger, på en bestemt måde at bo på, på beklædning og religion.

Omsorgssporet og konsekvenssporet er med HP 2016 udvidet med et tredje spor; den brede, holdningsændrende tilgang, som retter sig mod at ‘opdrage’ hele generationer af særligt de muslimske unge til ‘frihed og folkestyre’ (Reg. 2016: 12). Man kan sige, at man med dette rationale forsøger at etablere en stærk demokratisk dannelsesdiskurs, som ækvivaleres med betegnelser som ‘frihed og selvbestemmelse’, ‘sammenhængskraft’, ‘medborgerskab’ og ‘muligheder’ (ibid.: 6). Man forsøger at knytte flere flydende, positive betegnelser til dette nye styringsrationale; ‘kritiske og sociale kompetencer’ og ‘modstandskraft’ er begge betegnelser, som mere præcist definerer rationalets formål i forhold til radikaliserings (Winther & Phillips 2013: 39). Nodalpunktet synes at kredse omkring *fællesskab*. Der tales om ‘fælles værdier’ (Reg. 2016: 3), om ‘positive fællesskaber’ (ibid.: 7), om ‘demokrati, medborgerskab og fællesskab’ (ibid.: 22). ‘Fælles’ og ‘fællesskab’ er anvendt 20 gange i HP 2016, og den første plan (2009) fra Rasmussens-regeringen hed ‘En fælles og tryk fremtid’. Trygheden relateres imidlertid til fælles *danske* værdier og normer.

I en diskursiv sammenhæng sker der også noget med HP 2016’s artikuleringen af ‘parallelsamfund’; en hegemoniseret diskurs, som i DK oftest aktiveres i debatter om indvandring og integration. Det er en normativ og politiseret diskurs, som meget vel kan være indskrevet som en strategi i sig selv. Rationalet bag den dystopiske parallelsamfundsdiskurs handler om at begrænse en bestemt udvikling eller forandring (Freiesleben 2015: 91). Det er en defensiv diskurs, der forsvarer det nationale fællesskab og som opstiller parallelsamfundet som et usundt og truende modbegreb til majoritetssamfundet, som noget, der er opstået på baggrund af en frivillig segregering fra majoritetssamfundet (ibid.: 94). Med andre ord er det beboernes egen ‘skyld’; en individbaseret forklaring, som matcher virus- og sårbarhedsmetaforen. At diskursen ‘parallelsamfund’ indeholder et rationale, viser at begrebet ikke er neutralt, men i høj grad politisk og ideologisk.

På den måde konstrueres disintegration, parallelsamfund og radikaliserings som tilsyneladende sammenhængende fænomener, der fx. kan bruges som et argument mod indvandring, og som et ‘bevis’ for, at integrationen har fejlet. Indskrivningen af parallelsamfundsdiskursen kan altså meget vel være med et politisk formål for øje.

Del 5. Konklusion

Mit specialearbejde har taget afsæt i en opfattelse af, at forebyggelsen af radikaliserings er underlagt en utydelig forståelsesramme i form af uklare definitioner, diffuse målsætninger og umage succeskriterier. Denne opfattelse deles af de tre danske terrorforskere, som jeg har trukket på gennem specialet. Konkret drejer det sig fx. om de såkaldte bekymringstegn, hvornår man skal/ikke skal intervenere, hvor 'farlig' den radikaliseringsstruede unge er, hvad der er 'normalt' og 'ikke-normalt' i relation til radikaliserings, det endelige slutmål for fx. en mentorrelation etc. Det er spørgsmål, som falder tilbage på, at radikaliserings er et uafklaret begreb, som sættes ind i forskellige betydningskonstruktioner, diskurser og virkelighedsmodeller. Jeg har gennem specialet haft en intention om at opspore og synliggøre nogle af de virkelighedsmodeller og diskurser, som min udvalgte empiri knytter til begrebet radikaliserings. Som empiri valgte jeg en række institutionelle dokumenter med en stærk performativ materialitet, hvilket betyder, at teksternes kategoriseringer og konstituerings har en relationel indflydelse på vores handlinger og holdninger; dels i den sociale praksis, dels i en makrosociologisk kontekst. Nu er det tid til at reflektere over implikationer af de gældende diskurser og tilvalgte modeller.

Jeg havde en arbejdshypotese om, at den mudrede forståelsesramme, der spores i praksis, kunne føres tilbage til konfliktende diskurser internt i den sociale praksis, men sådan er det ikke. Forebyggelsen af radikaliserings er ikke uventet et område, der er stærkt politiseret, og de forskellige sondringer, som jeg har identificeret, angår snarere forskningens forsæt mere nuancerede billede af radikaliserings kontra en værdipolitik, som depolitiserer radikaliserings til at være en individbaseret størrelse, som har sin rod i ideologi, parallelsamfund, disintegration, hadprædikanter og Islam. Det er en model, som fraskriver samfundets ansvar, og fremstiller det demokratiske samfund som ”...so good that it does not make sense to oppose it and therefore opposition must be the result of misunderstandings” (Hemmingsen 2016: 21). Når DIIS argumenterer for, at man ikke skal fremstille samfundet som en udelukkende positiv faktor, så viser mine analyser, at det er præcis det, man gør. Man ekspliciterer frihedsrettigheder, som klinger lidt hult, og udgrænser forhold som minoritetens oplevelser af diskrimination, ulighed og en empirisk dokumenteret, kollektiv vrede. Man valoriserer demokratiet som det fornuftige valg og fremstiller den radikale kritik som irrationel og Islam som den øverste, onde radikaliserings. Man sammenkæder, mod forskningens anbefalinger, integration og sikkerhedspolitik på trods af, at det var en sammenblanding, som Storbritannien ikke kom godt ud af, hvilket Lindekilde allerede i 2015 adresserede i en veldokumenteret argumentation (Lindekilde 2015: 429).

Jeg har løbende ridset op, hvad forskningen udpeger som risici i forhold til en sådan politik: At det kommer til at handle mere om identitet, beklædning og boligform end vold og kriminalitet. At parallelsamfund stemples som 'suspect communities' (spørgsmålet er om ikke det allerede er sket). At man bekræfter mange muslimers antagelse om, at man fører værdikrig mod Islam. At man reproducerer diskurser, blandt andet parallelsamfundsdiskursen, som artikulerer muslimer og Islam som et problem; som en farlig trussel. På den måde uddybes skellet ml. 'os' og 'dem', og det synes sandsynligt, at man indirekte skaber utilsigtede konsekvenser, som 'fodrer' den kollektive vrede.

Desuden kan jeg lægge til, at den anslåede logik i den sidste handlingsplan bærer mere præg af en ækvivalenslogik end den mere nuancerede differenslogik. Frontlinjen trækkes op. De åbenlyse eksempler er skiftet fra italesættelsen af de Syriensfrivillige som 'de udrejsende' i handlingsplanen 2014 til den aktuelle interpellering i den samlede position 'fremmedkriger' i handlingsplanen i 2016. Definitionen på radikalisering, som i den tidligere handlingsplan fik ros for at være mere nuanceret, lukker sig igen om individet og den voldelige handlingsoption som det centrale fokuspunkt. Med andre ord, så opstiller man en simpel fjende-opfattelse; den voldelige anden. Konsekvenssporet strammes med en vedvarende strøm af mindre lovindgreb og flere opholdsretslige indgreb. Forebyggelsens 'stjerne'; det liberale exit-program, som har vist gode resultater, bygger helt grundlæggende på tillid og frivillighed. En frivillighed, som i fængselsmiljøet nu er transformeret til et krav før løsladelse. Hvordan påvirker de forhold det vigtige relationsarbejde mellem mentee og mentor, som først og fremmest er baseret på tillid?

Samlet set tegner der sig et billede af et policy-område, som mere bærer præg af værdipolitik og reproduktion af uhensigtsmæssige diskurser end af forskningens anbefalinger.

Del 6. Perspektivering

I forhold til mit udgangspunkt, den uklare forståelsesramme i den sociale praksis, er det klart, at indkredsningen af radikaliserings langt fra er et færdigafsluttet kapitel. Men politisk set behandler vi tilsyneladende radikaliserings, som om der allerede nu er kausale sammenhænge mellem fx. ideologi og radikaliserings og disintegration, radikaliserings og boligform. Vores politikere har i den forbindelse et ansvar for ikke at reproducere uhensigtsmæssige diskurser, og desuden for ikke at anvende en retorik, der trækker frontlinjen op og har potentiale til at øge fjendebilledet på begge sider. Dermed ikke sagt, at man ikke aktivt skal forsøge at forebygge radikaliserings, men området stiller store krav til hvordan tiltag og definitioner formuleres på skrift, hvordan de præsenteres politisk, operationaliseres i offentlige debatter og implementeres lokalt.

Noget af det, som man kunne arbejde med i den sociale praksis, er ikke at falde i samme grøft og vedvarende reflektere over, hvilke betegnelser som vi mere eller mindre ubevidst kobler på forskellige individer, hvilke diskurser der styrer vores tilgang og hvilke modeller som vi arbejder ud fra. Hvilke andre forståelser afskærer vi os fra, og hvad kunne andre modeller betyde for forebyggelsen? Hvad betyder det eksempelvis, hvis man fjerner sårbarheds- og virusmodellen og forestiller sig radikaliserings som en rationel politisk protest? Eller som en emotionel båret vrede?

I relation til den makrosociologiske kontekst, argumenterer såvel Gemmerli som Hemmingsen begge for, at man skal gøre plads til politiske diskussioner - også med en radikaliseret *anden* som politisk modstander, og på trods af, at grundlæggende konsensus er umulig. Uløselige uoverensstemmelser er et demokratisk grundvilkår.

Del 7. Referencer

- Andersen, N.Å. (1999) *Diskursive Analysestrategier*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Bertelsen, P. (2015) Danish preventive measures and de-radicalization strategies. The Aarhus Model I: *Panorama Insights into Asian and European Affairs*. Vol. 1:241- 253.
- Bertelsen, P. (2016) *Mentorindsats, forældrecoaching og pårørendenetværk*. Metodemanual. Styrelsen for International Rekruttering og Integration.
- Bjørge, T. (2016) Misvisende om radikaliserings. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, Vol. 53, nr. 9: 752-753.
- Bjørge, T. & Gjelsvik, I. (2015) *Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme - En kunnskapsstatus*. PHS Forskning 2015:2. Politihøgskolen Oslo:213-224.
- Boserup, A. (2016) *Hvad svarer vi jihadisterne?* Moderne ideer. Informations Forlag.
- Brinkmann & Tanggaard (2010) Kvalitet i kvalitative studier. I: Brinkmann & Tanggaard (red.) *Kvalitative metoder – en grundbog*. Hans Reitzels Forlag: 521-531.
- Bøggild, J., Iversen, H. & Nielsen, H.S. (2004) *Dekonstruktion*. Aarhus Universitets Forlag.
- Center For Terror Analyse (2018) *Vurdering af terrortruslen mod Danmark 12. februar 2018*. Politiets Efterretningstjeneste.
- Dahler-Larsen, P. (2005) Dokumenter som objektiveret social virkelighed. I: Mik-Meyer, N. & Järvinen, M. (red.) *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. Hans Reitzels Forlag: 235-254.
- Dalgaard-Nielsen, A. (2010) Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know. *Studies in Conflict & Terrorism*. Vol. 33, nr. 9. Taylor & Francis Group: 797-814.

Diderichsen, A. (2014) Dekonstruktion - Anticentrisme og politisk polyfoni hos Derrida. I: Esmark, A., Laustsen, C.B & Andersen, N.Å. (red.) *Poststrukturalistiske analysestrategier*. Roskilde Universitetsforlag: 127-152.

Dyrberg, T.B., Hansen, A.D. & Torfing, J. (2000) Metodiske refleksioner. I: Dyrberg, T.B., Hansen, A.D. & Torfing, J. (red.) *Diskursteorien på arbejde*. Roskilde Universitets Forlag: 319-338.

Dzhekova, R., Kojouharov, H., Macheva, M. & Stoyanova, N. (2016) *Understanding radicalization - review of literature*. Center for the study of democracy: 7-47.

DIIS konferencerapport (2009) *Diskursen om radikaliserings - the discourse on the radical*. Dansk Institut for Internationale Studier: 1-12.

Esmark, A., Laustsen, C.B & Andersen, N.Å. (2014) Socialkonstruktivistiske analysestrategier – en introduktion. I: Esmark, A., Laustsen, C.B & Åkerstrøm Andersen, N. (red.) *Socialkonstruktivistiske analysestrategier*. Roskilde Universitetsforlag: 7-31.

Franz, B. (2007) Europe's Muslim Youth: An Inquiry into the Politics of Discrimination, Relative Deprivation, and Identity Formation. *Mediterranean Quarterly*. March. Vol. 18, nr. 1: 89-112.

Freiesleben, M.A. (2016) *Et Danmark af parallelsamfund. Segregering, ghettoisering og social sammenhængskraft: Parallelsamfundet i dansk diskurs 1968-2013 – fra utopi til dystopi*: Københavns Universitet: 63-100.

Galal, L. & Schmidt, G. (2016) Indledning: Islam, muslimer og forskningen. *Tidsskrift for Islamforskning*. Vol 10, nr. 1: 7-14.

Galal, L., Hocke, M. & Khawaja, I (2010) Introduktion: Muslim og minoritet. *Tidsskrift for Islamforskning*. Vol. 4, nr. 2: 3-7.

Gemmerli, T. (2014A) Radikalisering: en kamp mellem politik og videnskab. *Tidsskriftet Udenrigs*, nr. 3, dec. 2014. Det udenrigspolitiske Selskab: 4-14.

Gemmerli, T. (2014B) *Ny definition af radikaliserings - en ligning med mange ubekendte*. Policy Brief. Dansk Institut for Internationale Studier. Sep.: 1-4.

Gemmerli, T. (2015) *Radikaliserings: et politisk konstrueret begreb*. Policy brief. Dansk Institut for Internationale Studier. Sep.: 1-4.

Gemmerli, T. (2016A) *Normaliseringskampagner forebygger ikke radikale onlinekulturer. Undgå modnarrativernes faldgrupper*. Policy Brief. Dansk Institut for Internationale Studier. Sep.: 1-4.

Hansen, A.D. (2014) Diskursteori - postmarxistisk hegemonianalyse hos Laclau I: Esmark, A., Laustsen, C.B & Andersen, N. Å. (red.) *Poststrukturalistiske analysestrategier*. Roskilde Universitetsforlag: 177-198.

Hemmingsen, A. (2010) *The Attractions of Jihadism - An Identity Approach to Three Danish Terrorism Cases and the Gallery of Characters around Them*. University of Copenhagen. Department of Cross-Cultural and Regional Studies.

Hemmingsen, A. (2015) *An Introduction to The Danish approach to countering and preventing Extremism and Radicalization*. Dansk Institut for Internationale Studier. Report 2015: 15: 5-45

Høgsbro, K. (2008) *Kvalitative metoder i forskning og evaluering*. Anvendt Kommunal Forskning: AKF.

Jacobsen, M.H. & Petersen, A. (2015) *Kritik - Klassiske og kontemporære sociologiske perspektiver*. Hans Reitzels Forlag: 13-57.

Laclau, E. & Mouffe, C. (2001) *Hegemony and Socialist Strategy – Towards a Radical Democratic Politics*. Verso.

Laustsen, C.B. & Ugilt, R. (2015) Kampen om terrorbegrebet. *Politica*. 47. årg., nr. 3: 366-385.

Lindekilde, L. (2010) Forebyggelse af radikaliserings, miskendelse og muslimsk minoritetsidentitet. *Tidsskrift for islamforskning*. Vol. 4, nr. 2: 7-29.

Lindekilde, L. (2015) Dansk forebyggelse af ekstremisme og radikaliserings 2009-2014. Udviklingstendenser og fremtidige udfordringer. *Politica*. 47. årg., nr. 3: 424-444.

Lindekilde, L. & Bertelsen, P. (2015) Voldelig transnational aktivisme: Islamisk Stat, foreign fighters og radikaliserings. *Dansk Sociologi*. Vol. 26., nr. 4: 29-51.

McAllister, B. & Schmid, A.P. (2011) Theories of Terrorism. I: Schmid, A.P. (ed.) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. Routledge. Taylor & Francis Group: 201-272.

McCauley, C. & Moskaleiko: (2017) Understanding political radicalization: The two-pyramids modeller *American Psychologist*. 2017. Vol.72, nr. 3: 205- 216.

Mik-Meyer, N. (2008) Dokumenter i en interaktionistisk begrebsramme. I: Mik-Meyer, N. & Järvinen, M. (red.) *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. Hans Reitzels Forlag: 193-214.

Regeringen (2009) *En fælles og tryk fremtid. Handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikaliserings blandt unge*. Ministeriet for Indvandrere, Flygtninge og Integration.

Regeringen (2014) *Forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme. Regeringens handlingsplan*. Ministeriet for Børn, ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

Regeringen (2016) *Forebyggelse og bekæmpelse af ekstremisme og radikaliserings. National Handlingsplan*.

Obaidi, M. (2018) Trusler mod vores værdier, religion og kultur gør os parate til vold. *Information* 18.01.18.

Obaidi, M., Bergh, R., Sidanus, J. & Thomsen, L. (2017) The mistreatment of my people: Victimization-by-proxy and behavioral intentions to commit Violence among Muslims in Denmark. *Political Psychology*. 9. juni.

Oxford research (2017) *Evaluering af initiativer til forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme*. Midtvejsrapport. Oxford Research A/S. December 2017.

- Raffnsøe, S., Gudmand-Høyer, M. & Thaning, M. (2009) *Foucault*. Samfundslitteratur: 151-190.
- Rahimi, S. & Graumans, R. (2016) Reconsidering the Relationship Between Integration and Radicalization. *Journal of Deradicalization*. Winther 15/16, nr. 5: 1-35.
- Stormhøj, C. (2013) *Poststrukturalismer - Videnskabsteori, analysestrategi, kritik*. Forlaget Samfundslitteratur.
- Torfinng, J. (1990) Gramsci og neogramscianerne: Mod en teori om politikens primat. *Politica*, Bind 22, nr. 3: 176-190.
- Torfinng, J. (1998) Både postmarxisme og marxisme: Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori. *Arbejderhistorie: tidsskrift for historie, kultur og politik*. Nr. 2 : 32-44.
- Turk, A. (2011) The Social Problems of Terrorism. I: Rubington, E. & Weinberg, M. (eds.) *The study of social problems - Seven Perspectives*. Oxford: University Press: 364-378.
- Valbjørn, M (2008) Islamismens mange udviklingsveje. *Den ny verden, Tidsskrift for internationale studier*. 2008: 83-95.
- Webb, S. (2009) Against difference and diversity in social work: the case of human rights. *International Journal of Social Welfare*. Vol.18: 307–316
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2013) *Diskursanalyse som teori og metode*. Samfundslitteratur. Roskilde Universitetsforlag.
- Önnerfors, A. & Steiner, K. (2018) Introduction: 1-38. I: Önnerfors, A. & Steiner, K. (eds.) *Expressions of Radicalization. Global Politics, Processes and Practices*. Palgrave Macmillan.

Del 8. Bilagsfortegnelse

Bilag 1. State of the art: rational choice og psykologiske forklaringer på radikalisering

- Rational choice forklaringer
- Psykologiske forklaringer
- Referencer

Bilag 1: State of the art

Rational choice forklaringer

Eet af radikaliseringslitteraturens mest signifikante hovedværker; 'Radical Islam Rising: Muslim Extremism in the West' fra 2005 af Terrorforsker Quintan Wiktorowicz er baseret på et studie af, hvilke bevæggrunde og motiverende faktorer, der medfører at individer tilslutter sig en muslimsk terrorenhed. Wiktorowicz modellerer hans radikaliserings teori over Rational Choice-teorien, begrebet 'kognitiv åbning' og andre elementer fra Social Movement Theory; SMT (McCauley & Moskalenko 2017: 206). Social movement theory (SMT er ikke kun een teori, men en samling af flere), social network theory og social identity theory er en grundlæggende del af det analytiske grundlag for forskning i radikalisering (Dzhekova et al. 2016: 16). Det idebærende fundament for teorier som SMT og social network theory er, at motivationen til radikalisering har meget at gøre med individets omgangskreds; personligt kendskab til andre radikaliserede eller radikaliserede miljøer skaber en prædisponering. SMT peger på tre mulige mekanismer som indgangsvinkel til et radikaliseret miljø: Social selektion, organisatorisk outreach/ rekruttering og selvselektion (Wiktorowicz 2005: 14). Den sociale selektion har i en række studier vist sig at være den primære form for socialisering til et ekstremistisk miljø: den ekstremistiske ideologi spredes via det sociale netværk i mindre grupper, hvor sammenhold, gruppepres og indoktrinering efterhånden medfører, at individet adopterer den samme opfattelse som hans netværk (Dalgaard-Nielsen 2010: 801). Potentielle omkostninger ved deltagelse synes ikke så farlige i et trygt og velkendt miljø, og man får mulighed for at tilbringe tid med nogen man holder af. Man er altså mere udsat, jo tættere et radikaliseret miljø er på ens egne sociale netværk, og det forekommer af den grund knap så 'anderledes' og farligt. Professor Bertelsens teori om manglende tilværelsesforankring har afsat i nogle af de ovenstående teorier (Lindekilde & Bertelsen 2015: 36).

Teorien om framing er også en del af det teoretiske 'bagkatalog' i SMT. Hos framing-teorien forstås radikalisering som resultatet af en normativ *konstruktion*; dvs. en iscenesat fortælling, som typisk består af en diagnose (hvad er problemet), en prognose (hvad vil der ske hvis ikke...) og en motivation (hvad bør der gøres - kom og vær med). At 'frame' handler om at skabe resonans på en troværdig måde. Nogle forskere mener, at "...*The intersubjective and communicative process of framing an issue, rather than the issue in itself, is the key to understanding radicalization*" (Dalgaard-Nielsen 2010: 802). I følge denne forklaring er det *konstruktionen*, som er drivkraften bag radikalisering. Forklaringen ligger i fortællingen om den 'onde' vestlige verden, de vestlige regeringers

‘krig’ mod islam og den nedbrydende, vestlige kultur som iscenesætter en fortælling, som konstituerer andre grupper som ‘fjender’ (Turk 2011: 365). Det er denne konstruktion, som vi ikke bare skal afvise, men forsøge at forstå - før vi kan forstå radikaliserings (Dalgaard-Nielsen 2010: 802).

Det ‘nye’ i Wiktorowicz teori er ideen om, at en personlig krise; dødsfald i familien, fyring, kærestesorg etc., kan afstedkomme en slags mental åbning og dermed en sårbarhed, som antages at ryste individets verdensopfattelse og åbne op for en søgen efter en ny og alternativ livsforankring, som nogle finder i et radikaliseret miljø. Processen antages at foregå i fire trin, hvor den kognitive åbning er det første trin, også kaldet ‘unfreezing’ i socialpsykologen; man ‘tør op’ og bliver modtagelig for alternative ideer. ‘Optøningen’ muliggør, at det søgende individ ‘indfanges’ af de ekstremistiske fortællinger og rekrutteres til et radikaliseret miljø. I fase tre antages det, at ideologien/lederen på et tidspunkt kommer til at fremstå som den mest betydningsfulde og legitime autoritet i individets liv. Fase fire henter sin forklaringskraft i Rational Choice-teorien. Individet undersøger og beregner egen personlige profit ved at indtræde fuldt ud i de nye omgivelser; ‘hvad kan jeg personligt få ud af det her?’ (Dzhekova et al. 2016: 16). I Lindekilde & Rasmussens studie af de bagvedliggende motiver hos femten unge mænd, som udrejste eller var tæt på at rejse til Syrien, fandt man at den personlige profit ligger i muligheden for at redefinere sig selv, reducere usikkerhed og vinde status og position i en lille, lukket gruppe. Kritikere af Rational Choice teorien, som Wiktorowicz teori om den kognitive åbning blandt andet trækker på, peger på at teorien måske nok kan forklare individets tilslutning til kontroversielle sociale sammenhænge, men ikke hvorfor individet pludseligt fravælger tidligere værdier og indsætter nye, måske voldelige, handlingsoptioner (Scott 2000: 9). Hepworth tilføjer, at Rational Choice teorien forudsætter, at beslutninger foretages på et rationelt grundlag:

not all decisions are made rationally, especially when made by those who are reactive and/or emotionally compromised. These concerns must be kept in mind when considering this and other research on the rationality of any organisation (Hepworth 2013: 24).

Gemmerli finder, at Wiktorowicz’ teori er en socialpsykologisk catch-all-explanation, som beskriver generelle, livsforandrende processer, og desuden nedskriver vigtige elementer som den samfundspolitiske kontekst (Gemmerli 2014A: 10).

Psykologiske forklaringer

Mange forskere inddrager psykologiske teorier for at forklare forskellen mellem moderat og ekstremistisk adfærd for at komme nærmere en forståelse af, hvad der adskiller ekstrem tænkning/holdning og voldelig adfærd/handling. Teorien om 'Motivational Balance & Imbalance' er en grundlæggende psykologisk model, som handler om, at enhver adfærd beror på to generelle faktorer, motivation og evne. Motivation repræsenterer en indre determinant, men evnen til at omsætte motivation til handling afhænger af nogle 'ydre' determinanter, som skal forstås som individets grad af kontrol over biologiske og psykologiske behov. Langt de fleste mennesker har en biologisk medfødt præference for en moderat adfærd og formår at navigere pragmatisk mellem de forskellige behov, hvilket skulle forklare hvorfor det er de færreste, der afløser holdning med en voldelig adfærd. For den radikaliserede antages et enkelt behov imidlertid at manifestere sig som den vigtigste markør for individets adfærd, fx. behovet for agtelse og beundring, som individet antager opfyldes ved en 'heroisk' indsats som eksempelvis udførelse af en terrorhandling. Dette behov 'overdøver' andre behov; herunder sikkerheds- og tryghedsbehov. Afvigelse fra den moderate adfærd bliver i følge teorien om 'motivational imbalance' altså trigget, når individet indser, at et vigtigt behov; fx. den sociale og civile anerkendelse, negligeres af omverdenen (Kruglanski et al. 2017: 218).

Lindekilde og Bertelsen arbejdede i et empirisk studie med 15 syrienskrigere med psykologiske teorier om tilværelsesforankring; baseret på, at alle mennesker søger en velforankret tilværelse med de fornødne kompetencer til at håndtere livsopgaverne. Teorien er, at denne søgen kan føre til voldelig radikaliserings. Empirisk har en række studier vist, at tilslutningen til jihadismen tilbyder accept, identifikation og en række enkle, entydige moralske forskrifter. Disse faktorer kan være med til at reducere usikkerhed og tilbyde en slags refugium fra oplevelsen af en truet tilværelsesforankring. Man får 'nemme' svar på en række komplekse livsspørgsmål (Lindekilde & Bertelsen 2015: 35). De unge radikaliserede i Lindekilde & Bertelsens studie udviklede således en massiv interesse for det radikale projekt, mens virkeligheden var, at de oftere var motiveret af personlige udfordringer og en søgen efter meningen med livet, snarere end af politiske og religiøse overbevisninger (ibid.: 29).

Men motivationen er mangfoldig. For nogle findes tiltrækningskraften i voldsæstetikken som formidles gennem martyrvideoer, og i en fascination af våben, spænding og eventyr (Bjørge & Gjelsvik 2015: 216). Andre kommer fra et kriminelt miljø, de såkaldte *cross-overs*, og ser ideologien som en mulighed for at genopfinde sig selv (Christensen & Mørch 2017: 16).

Forskningen i radikaliserings trækker på en lang række klassiske psyko-sociologiske teorier; blandt andet Social Identity teorierne, som udforsker gruppeprocesser. Fx. hvordan interne in-og out-group-processer kan konstituere en stærk, kollektiv gruppeidentifikation og samtidig medføre polarisering mellem egen gruppe (in-group) og omverdenen (out-group), som tilskrives negative konnotationer. Dette fænomen antages i teorien at være de første skridt på vejen mod dehumaniseringen af andre mennesker. Empiriske undersøgelser har vist, at terrorister har de samme aversioner mod at betjene sig af vold som de fleste andre, men fænomener som framing og in- & out-group-processer er med til at forklare, hvordan der skabes et anerkendende rum, der understøtter individets psykologiske behov for at retfærdiggøre og legitimere anvendelsen af vold (McAllister & Schmid 2011: 248). Teorien forsøger at forklare, hvordan interne processer kan føre til moralsk afkobling og muliggøre vold som en gyldig handlingsoption.

På det individuelle niveau kan det således handle om netværk, om individbestemte faktorer og følelser, om at få tilfredsstillet et almengyldigt behov for fællesskab og anerkendelse. På gruppeniveau udforsker teorierne, hvordan interne gruppeprocesser fx. kan udkonkurrere kontakten med familien og statens rolle som den mest legitime autoritet, danne stærke normative begreber som den enkelte forventes at leve op til, og hvordan en gruppe kan lukke sig om sig selv så der ikke er alternative muligheder.

McCauley & Moskalenko (2017: 208) henviser til et komparativt forskningsprojekt i 2010, som sammenligner ikke-voldelige radikaliserede med voldelige radikaliserede. Forskerne udledte en række fælles faktorer som lader til at være typiske både for 'tænkeren' og den voldsparate radikalist: opfattelsen af social eksklusion, institutionel mistillid, had til udenrigspolitikken, manglende tilknytning til eget lokalmiljø og manglede forankring og mål med livet.

Litteraturfortegnelse bilag

Bjørge, T. & Gjelsvik, I. (2015) *Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme - En kunnskapsstatus*. PHS Forskning 2015:2. Politihøgskolen Oslo:213-224.

Christensen, T. & Mørck, L. (2017) *Bevægelser i og på tværs af ekstreme grupper og bande- og rockermiljøet - En kritisk undersøgelse og diskussion af "Cross-over"*. Aarhus Universitet: 8-40.

- Dalgaard-Nielsen, A. (2010) Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know. *Studies in Conflict & Terrorism*. Vol. 33, nr. 9. Taylor & Francis Group: 797-814.
- Dzhekova, R., Kojouharov, H., Macheva, M. & Stoynova, N. (2016) *Understanding radicalization - review of literature*. Center for the study of democracy: 7-47.
- Gemmerli, T. (2014A) Radikalisering: en kamp mellem politik og videnskab. *Tidsskriftet Udenrigs*, nr. 3, dec. 2014. Det udenrigspolitiske Selskab: 4-14.
- Hepworth, D.P. (2013) Analysis of Al-Qaeda Terrorist Attacks to Investigate Rational Action. *Perspectives on terrorism*. Vol 7, nr. 2: 23-34.
- Kruglanski, A., Jasko, J., Webber, D., Chernikova, M. & Dugas, M. (2017) To the Fringe and Back: Violent Extremism and the Psychology of Deviance. *American Psychologist*. 2017, Vol.72, nr. 3: 217-230.
- Lindekilde, L. & Bertelsen, P. (2015) Voldelig transnational aktivisme: Islamisk Stat, foreign fighters og radikaliserings. *Dansk Sociologi*. Vol. 26., nr. 4: 29-51.
- McAllister, B. & Schmid, A.P. (2011) Theories of Terrorism. I: Schmid, A.P. (ed.) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. Routledge. Taylor & Francis Group: 201-272
- McCauley, C. & Moskaleiko: (2017) Understanding political radicalization: The two-pyramids modeller *American Psychologist*. 2017. Vol.72, nr. 3: 205- 216.
- Scott, J. (2000) Rational Choice Theory. I: Browning, G., Halcli, A. & Webster, F. (eds.) *From Understanding Contemporary Society: Theories of The Present*. Sage Publications, 2000: 8-23.
- Turk, A. (2011) The Social Problems of Terrorism. I: Rubington, E. & Weinberg, M. (eds.) *The study of social problems - Seven Perspectives*. Oxford: University Press: 364-378.
- Wiktorowicz, Q. (2005) *Radical Islam Rising. Muslim Extremism in the West*. Rowman & Littlefield Publishers.